

MISTR
JERONYM PRAŽSKÝ.

JEHO ŽIVOT, UTRPENÍ A VÝZNAM

TYLČIL

J. H.
Herben

Jana a Milena Herbenovi.
15. V. 30.

V PRAZE.
NÁKLADEM VLASTNÍM.
1883.

O B S A H.

I. Běh života Jeronymova.	Strana.
1. Doba studií a první cesty jeho	2
2. Vystupování v Čechách	5
3. Cesta do Uher a Rakous	7
4. Jan Stokes v Praze a disputace o odpustky . . .	10
5. Výtržnosti pro odpustky	12
6. Cesta do Polska a Litvy	15
II. Utrpení mistra Jeronyma v Kostnici.	
7. Uvězněn	18
8. Král Sigmund o Jeronymovi	22
9. Po prvním výsledku v září 1415	24
10. Nové přeličení 24. února 1416	26
» 11. Rozsudek nad ním 30. května 1416	33
III. Význam mistra Jeronyma.	
12. Osobní povaha	35
13. Význam práce jeho pro učení husitské	37
14. Význam smrti jeho pro boje husitské	39
15. Jeronym — Čech a Slovan	40
16. Jeronym řečník a spisovatel	42
17. Památka jeho v cizině a v Čechách	43
Přílohy	51

I. Běh života mistra Jeronyma.

a počátku věku XV. počaly blednouti obě idey středověké: autorita duchovní a světská, jichž zástupci byly dvě hlavy křesťanstva: papež a císař. Papežství i císařství hluboce pokleslo; a když tak otřeseny byly základy dosavadního přesvědčení lidstva, mužové osvícení počali bádati po jiných pramenech jistoty,

bezpečnějších nežli pouhá autorita. Zásluha náleží národu českému, že on první zasadil smrtelnou ránu

shnilému středověku. Z lůna jeho vyšli mužové na učení Pražském osmělili se přede všemi jinými vymaniti ducha z pout autority aspoň církevní a náboženské, když věk ten nedozrál ještě k opravám státním. Hus a Jeronym, toť byli onino dva nejvýtečnější mužové, kteří z nespokojenosti se stavem církve tehdejší dostali se na hranici, ale jiskry z hranice jich zapálily celou střední Evropu. A kdož byl — druhý ten muž z tohoto souhvězdí?

1. Jeronym Pražský, po latinsku Hieronymus de Praga, narodil se asi roku 1379 na Novém městě Pražském a od dětinství vzdělán byl na výborných školách svého rodiště. Pocházel z rodiny v Praze usedlé, nejspíše rodu vladyckého. V Kostnici později vyznával, když ještě byl jinochem, že zahořel po vědách a odešel do Angličan. V září potom po svém návratu r. 1398 stal se bakalářem učení Pražského ve svobodných uměních, a přičiněním přítele svého Jana Husa, k němuž již tehdy lnul, dostal od university v únoru 1399 dispensaci, aby jako jiní bakaláři nemusil dvě léta školmistrovati po venkově. Vydal se do ciziny, neznámo kam.

Léta 1401 vrátil se do Prahy, kdež pozdržev se jen do příštího léta, zašel si podruhé do Angličan. Od časů, co milostná kněžna česká, Anna, dcera otce vlasti Karla IV., provdala se za krále anglického Richarda II., ožila čilá vzájemnost mezi Čechy a Angličany, a vzájemnost tu především bylo pozorovati mezi učenci. Čechové přicházeli do Oxfordu, Angličané do Prahy. Takový jeden Angličan velmi činně vynikl v bězích husitských, totiž Petr Payne, obecně zvaný Engliš. Mistr Jeronym z Oxfordu přinesl některé knihy Viklefovy a šířil známost jich mezi soudruhy Pražskými hned po svém prvním návratu.

Roku 1403 vydal se na další cestu do zemí východních. Jmenovitě navštívil Palaestinu a hrob Kristův v Jerusalemě. Podrobněji cesta jeho známa není. Dvě léta na to shledáváme Jeronyma na Sorbonně Pařížské, kdež dosáhl mistrovství svobodných umění. Tu se také,

pokud vědomo, ponejprve zapletl v nesnáze pro horkokrevnou povahu svou. Jal se totiž ve veřejné disputaci zastávati pod vlivem knih Viklefových větu, že Bůh ničeho zničití nemůže. Kancléř university Pařížské, Gerson, zamýšlel přiměti Jeronyma k odvolání, ale mistr český zvěděl o tom, ujel v čas z Paříže.

Z Paříže asi přímo zaměřil do Kolína nad Rýnem (r. 1406) a ještě téhož roku na školy Heidelberské, kdež v obou místech přijat byl do svazku mistrů. Než ani v Němcích nezdržel se dlouho jako ve Francouzích. Zajisté z jedněch a týchž příčin uprchnouti musil i z Heidelberka. Vrátil se do rodiště svého, města Karlova, a tu v Praze roku 1407 taktéž vzat na mistrovství svobodných umění, jakož dí zápisy universitní: „Hieronymus de Praga magister Parisiensis, hic assumptus.“ V Heidelberce všechno na sebe popudil, hlásav s kathedry od tamějších mistrův a doktorův naprosto zavržený a netrpěný realismus. Když se naň strojili, kázal o tom nejprve lidu obecnému a pak odešel. Universita, aby příště rozbroje zakázala, ještě téhož roku 1406 učinila nález, aby budoucně každý cizí mistr, když by chtěl v Heidelberce učit, předložil napřed spisý své děkanovi na prozkoumání.

Horká však krev a touha po vědách pudila Jeronyma znovu do Oxfordu z Čech, na místo jeho studií. Ale jistá pověšť předešla jej i tam. Ještě prý než lžici, neřku-li mírku soli zažil, již strojili se vzíti jej do vězení pro podezření z kacírství. Jenom přízní jednoho pána anglického, kterýž prý se ho jako syna ujal, vyvázl z nebezpečství. Universita Pražská zastala se člena svého listem.

Tolik jen známo jest z Jeronymových mladších let. O jeho pak osobnosti můžeme dodati, že bohatýrský jeho zevnějšek, příjemnost v obcování, mnohostranná již zkušenost a obratnost v zemích mnohých národů — to vše působilo, že Jeronym dobýval si srdce u mnohých a stal se skvělým zjevem své doby.

Byl v letech asi 24, když v Čechách propukávalo kvašení náboženské. Po Valdhauserovi a Miličovi působil tu mistr Matěj z Janova, jenž z pouhého horlení o nápravu církve dostal se již do kolejí reformy v učení církevním a roku 1403 na synodě v kostele sv. Víta ve slavném shromáždění musil šest vět odvolati. Než sotva se tak stalo, rozhlásilo se, kterak veliký je počet mistrů českých, kteří libují si v knihách Viklefových a chválí je. Mezi takovými jmenují se starší Stanislav ze Znojma, Štěpán Pálec a Křišťan z Prachatic; z mladších Jan Hus a Jeronym Pražský, kterýž měl tu zásluhu ještě, že knihy Viklefovy z Anglie přinesl a pro svou náchylnost k nim s mnohými odpory v cizině se potkal. Známo z dějin, že roku 1403 universita 45 článků Viklefových zavrhl, ale roku 1405 sám papež musil napomenouti arcibiskupa Pražského, aby bludy Viklefovy v Čechách potlačoval a konečně universita 1408 musila záповěď obnoviti (20. května) s dodatkem, že žádný bakalář nesměl míti veřejného čtení o třech traktátech Viklefových. Z podobných příčin roku 1408 arcibiskupův generální vikář Jan ze Kbel pohnal před sebe několik kazatelů českých, z nichž někteří pro Viklefa žalářováni a jeden i z diecéze vypověděn. Přední oba Viklefovcí, Hus a Jeronym, nebyli k výsledku voláni, zač měli děkovati především vážnosti, kteréž u dvora požívali, a také domněnce, že kacířství zjevovalo se jen zapíráním transsubstanciace.

Řečeno bylo, že přičiněním Husovým Jeronym dostal dispens r. 1399. O známosti důvěrnější však Jeronymově s Husem slyšíme ponejprv až při roce 1401, kdy spolu bývali v domě Václava češtre, měšťana Pražského, a přetřásali otázky o lepším stavu církve svaté. Od té doby, jak viděti, jsou jména jich nerozlučitelná při všech čelných událostech v Praze a na universitě. Od r. 1408 Hus je předním hlasatelem oprav a toho roku vyskytla se naň první obžaloba, neboť octnul se s arcibiskupem a s veškerou hierarchií českou ve sporu.

Když tyto věci se dály, arcibiskup Zbyněk dal nálezem na dveře kostelů přibitým vyhlásiti všechny ty, kteří dle králova přání odstoupili od Řehoře XII., za neposlušné syny církve. A v tu dobu spadá činnost obou našich mistrův o tři hlasy.

2. Asi na počátku roku 1409 přijelo ke králi Václavu IV. poselstvo krále francouzského Karla VI., které mělo s ním jednati o vypovědění poslušenství oběma papežům Řehoři XII. i Benediktovi XIII. Král Václav zdržoval se právě na Horách Kutných a proto poselstvo přišlo tam, a král Václav z téže příčiny povolal do Hory rektora university Pražské a přednější mistry všech čtyř národův, aby radili. Němečtí mistři odporovali náhledu krále, který souhlasil s posly francouzskými. Z mistrů českých byli v Hoře professori bohosloví Jan Eliášův s Ondřejem z Broda, Jan Hus i též mladší přítel jeho Jeronym z Prahy; tito vesměs přidávali se ke králi. Nicméně král byl tak ve zlém rozmaru, že když se v tu chvíli jednalo také o změně zřízení universitního, co se tří hlasů týkalo, dle přání mistrů českých, král Václav obrátiv se k Husovi, řekl mu hněvivě, že mu spolu s Jeronymem samé zbytečné zaneprázdnění a rozbroje činí. Jestliže toho nepřetrhnou jiní, kterým to náleží, že chce sám toho se chopiti a třebaž o něm věc rozhodnouti. Čeští mistři však nedali se zastrašiti a brzy na to vyšel (18. ledna 1409) dekret Kutnohorský, po němž vytáhly dlouhé řady profesorův i studentů německých z Prahy a mistr Hus vystoupiv na kazatelnu v Betlémě zvolal: „Dítky, pochválen budiž Všemohoucí, že jsme Němce vymezili; že jsme dosáhli, oč jsme se byli zasazovali!“

Na první dni (3. ledna) 1410, tedy v čase, kdy bulla papeže nového, kterou zatracoval bludy Viklefovy a zakazoval kázání v kaplích, nebyla ještě v Čechách známa, připadla dle obyčeje fakulty svobodných umění každoroční disputace, zvaná „de quolibet.“ K takovéto disputaci musivali se dostaviti všichni mistři a odpovídati jednomu, jenž slul quodlibetarius. Tento

mistr sám proti všem zastával jisté věty. Tohoto roku 1410 úřad quodlibetaria připadl na mladistvého mistra Matěje z Knína, jenž byl právě před půldruhým rokem stíhán pro podezření viklefismu od úřadu arcibiskupského. Mistr Jeronym Pražský přičinil se, aby tato disputace byla oslavena přítomností znamenitých osob, jmenovitě vyslanců vévody Burgundského a Brabantského z cizích a konšelů Pražských z domácích. Této pak příležitosti mistr Jeronym užil ku projevení svého přesvědčení. Učiniv totiž pochvalnou řeč o mladistvém a nadaném mistru Knínovi, litoval minulého jeho utrpení a s velikým důrazem zamítal kaceřování národa Českého vůbec, podezírání pak zkažených kněží proti Knínovi zvláště, nazvav je lživým. Konečně obrátil se ke konšelům, napomínal je, aby obec českou svého města hájili proti lživému nařikání. Vždyť zajisté i on — toť bylo jeho mínění o knihách Viklefových — čítal spisy Viklefovy a studoval je jako knihy každého jiného mistra a naučil se z nich mnohým věcem dobrým, ač že by měl všeho, co v nich četl, držeti se jako víry, toho jest dalek. I radil tudíž studujícím tu přítomným, aby knihy Viklefovy a zvláště artistické často čítali a pilně z nich studovali. A když by našli něco, čeho by ještě teď náležitě nechápali, aby to odložili ke zralejšímu věku, neb jsou věci v nich některé, které se zdají býti proti víře. Z té příčiny také nechť nepůjdívají knih Viklefových lidem, kteří jim nerozumějí. To byla řeč Jeronymova čas před spálením knih Viklefových.

Dne 9. března 1410 přinesena do Prahy pověstná ona bulla Alexandrova, jež v první části zatracovala Viklefa, ve druhé pak čelila proti Husovi a kapli Belemské, jak o tom nikdo nepochyboval. V několika dnech doktoři bohosloví uznali knihy Viklefovy za bludné a dle rozkazu arcibiskupova měly tedy býti z očí věřících vzdáleny. Kdo knihy jaké měl, pod pokutou klatby měl je donést do domu arcibiskupova na Malé straně, aby byly spáleny. To se stalo

16. července a 18. července slavně vynesena na Husa klatba. Je známo, jak se zachoval Hus a jak lid český rozdrážděn na kázání Husově: „lhau, lhau,“ volal. Potom držel v kolleji Karlově disputaci veřejnou, že Viklefvův traktát „De trinitate“ neobsahuje bludův. Jiní mistři hájili jiných spisů Viklefových, jak se praví „hlavně z návodu mistra Jeronyma.“ Jmenovitě Jakoubek ze Stříbra, Šimon z Tišnova, Zdislav ze Zvířetic a Prokop z Plzně.

3. Brzy po spálení knih Viklefových Jeronym odebral se však na cestu do Uher, ale rozhořčenost arcibiskupa Zbyňka na stoupence Husovy způsobila Jeronymovi tu v cizině nepřijemnosti. Odešel z domu před velkonocemi, takže měl příležitost na zelený čtvrtek (20. března 1410) kázati při samém dvoře krále Sigmunda v Budíně za přítomnosti mnohých biskupův a vznešených osob světských. I mluvil prý způsobem, že se duchovní z toho báli popuzení světských pánů proti sobě. V tom právě přišlo psaní od arcibiskupa Zbyňka proti Jeronymovi, jímž asi nařčen byl z bludů. Král Sigmund dal Jeronyma ihned v moc arcibiskupa Ostrěhomského a ten kázal jej vsaditi do vězení. Arcibiskup nenakládal s ním zle, ano po 15 dnech byl na vzkaz králův propuštěn na svobodu.

Odebral se do Vídně. Avšak pověst o minulých osudech jeho a podezření z kacířství předešly jej do Vídně. Tudíž z nenadání na ponuknutí některých mistrů Vídenské university Ondřej Grillemperek, oficial biskupství Passovského a farář v Lávě, dal Jeronyma zatknouti a před svůj soud postavit pro rozšiřování kacířství. Při prvním výsledku mistr Jeronym všemu, co mu písemně předloženo bylo, prostě odpíral, načež oficial ku přelíčení proti němu představil prokuratora fisku a určil den čili rok k vedení svědků proti Jeronymovi. Svědkové jednohlasně svědčili, že káže bludy a složili přísahu na potvrzení svých výpovědí. Tu prý sliboval své bludy odvolati a napravit. Oficial uložil Jeronymovi přísahu, že neodejde pod trestem

klatby, dokud pře jeho nebude skončena. Když však Jeronym přísahu tu složil a propuštěn byl na svobodu, nedostal jí. Pan oficial prý mu laskavě navrhnul, aby pro lepší bezpečnost před svými protivníky a pro ulehčení útrat přestěhoval se do jeho vlastního domu ve Vídni, že jemu po čas pře rád byt i ztravu popřeje. Jeronym zdvořile poděkoval za pochybnou tu ochotu, pravě, že na ten čas pomoci takové ještě nepotřebuje. Ale zatím oznámil příhodu svou písemně svým přátelům do Prahy. Ti nemeškali užiti všech prostředkův, aby Jeronymovi pomohli. Universita Pražská sama psala předně Vídenské list velmi rozhorlený na tento přechmat a křivdu na mistru svém spáchanou hořce jí vytýkala. Vedle toho rektor a mistři zaslali (3. září 1410) purkmistru a konšelům Vídenským list přímiluvný za „znamenitého a mohutného“ svého spolučena, žalující na těžkou křivdu způsobenou Jeronymovi zlostí a nenávistí některých mistrů a studentů v jich městě, majících Jeronyma nejspíše ve zlé paměti od rozhodnutí královského o 3 hlasy v Praze. Konečně třetí list psali oficialovi samému, dávající svědectví před ním o dobrém zachování mistra, při čemž mu děkovali za prokázanou Jeronymovi laskavost, žádající jen, aby k dobrému začátku také slušný konec přidal a nečinil po vůli pošetilým lidem, kteří ve slepém vzteku Jeronyma na smrt vydati usilují.

Mistr Jeronym však zatím příležitosti vhodné uživ — nežli prošla lhůta k dostavení se svědků — utekl tajně z Vídně a dostal se šťastně do Moravy. Usídlil se na hradě Bítově, odkudž pozdravil oficiala rozmarným psaním (ze dne 12. září), v němž mu oznamuje, kterak vesel a v dobrém zdraví vynachází se na Bítově prostřed milých přátel. Slibu svému — aby odpustil — že nedostal proto, poněvadž byl na něm vynucen. Ostatně právu se nemíní vyhýbat, ale státi sám mezi tolika nepřátely, k tomu oficial, miluje-li jej skutečně, že by mu asi sám neradil. Teď je na čas provázek rozvázán a on na svobodě. Ale může pan

oficial protivníky a svědky poslati za ním do Prahy a tam se s ním souditi nebo dokonce před stolicí římskou. Zavírá pak rozmarň list zprávou, že cestou zastavil se v Lávě, byl v kostele oficialově a pamětliv jsa jeho dobroty, že pozval k sobě tamějšího učitele s písařem městským a je častoval. Panu oficialovi ke službám jinak vždy je hotov.

Tím psaním oficial podrážděn vydal novou obsylku proti mistru Jeronymovi, kterou dal přibiti na dvěře kostela Svatoštěpánského ve Vídni. Dával Jeronymovi lhůtu osmi dní, aby se zodpovídal ze zrušení své přísahy a ze svého útěku. Jeronym nepřišel a oficial vyřkl nad ním klatbu, kterou listem ze dne 30. září 1410 také oznámil arcibiskupu Zbyňkovi, kterýž následkem toho rovněž vyhlásil klatbu na Jeronyma, ba na žádost Vídenského officiala také biskup Krakovský. Tedy trojnásobnou klatbou stížen navrátil se do Prahy. Opakoval však, že byl mocí jat a že se jednalo proti němu ne právem, nýbrž nátiskem, jehož snášeti nebyl povinen ani ochoten.

Stihl do Prahy v době, kdy zdálo se, že truchlivý stav církevní v Čechách vyjasní se poněkud. Arcibiskup Zbyňek vida, že jeho interdikt nic naplat není, by beztretně tisíckrátě rušen, stal se povolnějším. Po smíření mezi bratry Václavem IV. a Sigmundem uherským, které se stalo v ty dni po smrti markrabě moravského, Jošta, následovalo nadějně smířování s úřady církevními. Od dovolaných soudců stala se 6. července 1411 výpověď: *a)* „arcibiskup pokoř se králi jako pánu svému a hledej milosti jeho; piš také a oznam papeži, že nezná žádných bludův ani kacířství v království Českém;“ *b)* pokud se týkalo Husa a university, aby arcibiskup i Hus, tedy obě strany, od svých právních rozepří upustili a prokurátory své od papeže povolali zpátky. Ovšem arcibiskup aby klatbu s interdiktem odvolal. Ale Zbyňek zanedlouho zpěčil se těm úmluvám. Listu do Říma nepsal, ano na rychlo spěchal ze země do Uher. Listem na cestě v Litomyšli daným (5. září)

odříkal se u krále Václava úmluv těch proti králi i Husovi a utíkal se pod ochranu Sigmundovu. Cestou však již na Moravě onemocněl a v Prešpurce zemřel (28. září 1411), a jakmile dosedl nový arcibiskup Albik, bouře strhly se v Praze znova. Podnět k nim dal trh s odpustky. Ale předešrou k tomu byla příhoda, již se velice súčastnil mistr Jeronym.

4. Přišel do Prahy v poselství od krále anglického mistr Jan Stokes. Někteří mistři čeští uslyševše o jeho příští, odebrali se k němu, aby jej navštívili. Potom také z rozkazu rektora universitního vysláni někteří, aby jej uctivě pozvali do kolleje, kde by jeho počestněji mohli uvítati. Stokes na pozvání nepřišel a to z navedení rytíře anglického, Hartunga Gluxa, druhého posla. Brzy také se proslýchalo mezi lidmi, že oba poslové vedli řeči na nečest země České a zvláště pro náboženství. Tím někteří mistři uraženi byvše, pojali s sebou písaře a šli do bytu Stokesova zjistiť jeho slov. A Stokes určitě prohlásil toto: kdožkoli by četl knihy mistra Jana Viklefa nebo v nich studoval, byť jakkoli nadán byl od přírody aneb upevněn v dobré víře, časem upadnouti musí v kacířství. Také byv otázan, co se v Angličanech o Viklefovi smýšlí, odpověděl: v Angličanech smýšlí se, že je kacíř a cožkoli knih jeho může se nalézti, páli se, anož učení jeho za bludné a kacířské odsouzeno.

K obraně university a milovníků knih Viklefových mistr Hus přibil na dům Stokesův list, dle něhož proti řeči Stokesově veřejně chtěl zastávati Viklefa. Stokes v den ohlášené hádky dal přibiti v Týně na dvěře ohlášení, že se hádati nebude, ale Hus přece svůj výklad v kolleji přednesl a na zmatení Stokesa uvedl: nechce-li se v Praze hádati, že by v Angličanech tím méně svou věc tvrditi se opovážil. Neb je-li nebezpečno knihy Viklefovy čísti, následuje z toho, že v universitě Oxfordské není úda, který by nebyl kacířem. A kacířem tedy byl i vévoda Lancasterský, otec krále anglického, Viklefův obrance. Hus opíral se totiž o list

university Oxfordské, kterýž byl před několika lety z Anglie do Prahy přinesen. V listě tom universita Oxfordská dávala chvalné vysvědčení o mistru Janovi Viklefovi, o jeho mravech i katolickém učení. Datován byl list 5. října 1406 a přinesli jej dva studenti čeští. Mistři Hus i Jeronym často se ho dovolávali, Hus na kázáních a Jeronym s kathedry universitní nejednou jej veřejně četli a na svědectví slov svých uváděli*).

V takovém kvašení trh s odpustky rozčilil myslí lidu tím snadněji. Tedy příliš neapoštolské vedení nejvyšší moci hierarchické, pravi Palacký, zavinilo v Čechách r. 1412 nové bouřky a konečnou roztržku jak po století v Němcích. Známo jest, že nový papež Jan XXIII. mezi všemi lidmi snad nejméně hoden byl seděti na stoličce apoštolské. Pravilo se o něm, že byv kardinálem, otrávil Alexandra V. a potom v konklave sám se kardinálům vnuťil za papeže překvapením a násilím. Jisto pak jest, že byv někdy loupežníkem na moři a dosáhnuv svatokupectvím duchovenství, nejméně hodil se ku provedení církevních oprav. Tento papež vydal kříž na Ladislava, krále neapolského, a na vojnu s ním prodával za peníze odpustky. Do Prahy přišli prodavači v květnu 1412. Mistr Hus oznámil 15. června na dveřích odpor proti odpustkům a přes to, že vyslána z university samé k arcibiskupu Albikovi deputace, aby co kancléř university nedovolil takového pohoršení v kolleji, přece k disputaci přišlo. Ten den však patřil mistru Jeronymovi z Prahy. Jeronym příspěv příteli svému na pomoc ohnivou a dlouhou řečí, zmocnil se zvláště citu mladších posluchačů a zbudil mezi nimi takové pohnutí, že bylo se obávat výtržností.

*) Později se ukázalo, že studenti mistry Husa a Jeronyma podvedli. List ten byl od nich podvržen tím způsobem, že ku zhotovení jeho vzat byl vzor z jistého listu university pravého, ale jinému doktorovi university Oxfordské vydaný. Nejen Hus, Jeronym a Jakoubek, nýbrž i protivníci Viklefovi pokládali jej za pravý.

Na tomto místě ponejprv můžeme jasně srovnati povahy obou předních reformátorů českých. Hus jakožto myslitel hluboký a duch bádavý vnikal v neshlednosti této bully papežské, rozebíral věcně autoritu papežskou a dokazoval přechmaty. Předně, papež jmenuje Ladislava kacířem zatraceným spravedlivým soudem božím: kde je důkaz, že ho zatratil Bůh? Za druhé, že papež zatracuje ho i potomky do čtvrtého pokolení, tedy lidi ještě nenarozené? Za třetí, že papež bouří k boji proti křesťanům pro věci světské; srovnává-li se to s učením Kristovým? Za čtvrté, že bulla uděluje odpuštění hříchů, nečiníc rozdílu mezi hodnými a nehodnými! Tato disputace Husova, jedním slovem, byla prohlášením revoluce proti církevní hlavě. Mistr Jeronym pravdy, přítelem svým dokázané, chopil se hned prakticky a chtěl chvátati na radnici; stal se obrancem náhledů Husových a staral se o jich vštípení do srdcí největšího počtu posluchačstva a také o hájení, což se zajisté stalo. Studenti přiznali vítězoslávu ne Husovi rozumujícímu, nýbrž řečníku ohnivému, Jeronymovi, a proto triumfálně vedli jej domů. Zpráva o hádání je podána ve spisu „Starí letopisové“ a pro zajímavost podáváme ji celou:

5. — „Pak léta božieho 1412 v pondělí před svatú Marketú stínání sú v Praze tři mládenci pro odpustky, ježto kněžím na kázanie odpierali proti těm odpustkom. A to byli takovito odpustci: Papež poslal své bully a listy do Prahy, dávaje věděti, že jest vydal kříž na krále Ladislava Napulského, aby proti němu penězi pomáhali, že budú účastni toho, což se bude tam dieti, jakoby při tom sami osobně byli. A k tomu za to že budú zbavení muky, netoliko pokuty a viny. A byly tři truhly dobře okované udělány, aby lidé penieze do nich kladli na ten žold proti králi Napulskému: jedna truhla nebo kapsa byla přikována na Hradě v kostele u sv. Václava za oltářem sv. Víta, kdežto najviece okolo chodie; druhá na Vyšehradě; třetie u Matky božie v Týně. Proti kterýmžto odpust-

kom zasadil se mistr Jan Hus s mnohými jinými mistry a den určený rozepsal intimací všudy v Praze podle obyčeje mistrovského, téměř po všech dveřích kostelních a klášterských, i na hradě u sv. Václava, i na mostě u dveří, i na Vyšehradě, i jinde všudy kudyž najvíce lidu chodilo, pozýváje všech vůbec i každého zvláště, doktorův, mistrův, licenciátův, bakalářův, studentův, mnichův, kněží i všech kdož by chtěli k tomu jíti a odpierati jemu, aby přišli do kolleje na velikú sieň do *Lectorium ordinarium disputationum*, za mistra Marka rektora universitatis. A ta posicie takto byla latinskú řečí rozepsána všudy: „*Utrum secundum legem Jesu Christi licet et expedit, pro honore dei et salute populi christiani et pro commodo regni, bullas papae de erectione crucis contra Ladislaum regem Apuliae et suos complices, Christi fidelibus, approbare?*“ („Zda-li dle zákona Kristova slušno a radno jest, ke cti boží a k dobrému křesťanského lidu i také ku prospěchu tohoto království bully papežovy o hlásání kříže proti Ladislavovi králi Neapolskému a proti přátelům jeho, věřícím Kristovým, schvalovati?“) A to proto byla prvé rozepsána po dveřích, aby všickni věděli k čemu odpoviedati a na tu posici prvé pomysliť. Na kterúžto posici, když ten den přišel, všicku svú řeč vedl a zavřel mnohými duovody: že nenie slušné dávatí peněz papežovi pro vylévání krve křesťanské. Takž pak doktorové staří, jakožto doktor Vlk, doktor Kbel a jiní, což a jakž se jim zdálo a pokád, odpory činili každý zvláště, sediece řádem svým po starších. Jiní pak mnozí mistři beze vsie odpory svolovali o tom rozumu M. Janovu Husovu. Když pak přišlo na mistra Jeronyma, ten také s mistrem Husí v rozumiech se srovnal a velmi dlúho řeč svú rozšířil a výmluvně vypravoval. A z té řeči zchopiv se z svého miesta a povstav a chtieše ihned jíti na rathúz před konšely, chtě před nimi státi o to, že jsú to falešní odpustci. S nímž množstvie veliké studentův vstalo a jíti s ním chtělo. A sotnú tühú rektor uni-

versitatis to uklidí pěknú řečí. Však mistr Jeronym toto slovo k mistru Markovi vece česky: „Slyšíš-li, mistře Marku! však ty za mě svého hrdla nedáš, jáť sám za se svú šíji dám!“ Po tomto slovu ihned zase v řeč latinskú udeři: „Nonne sanctus Paulus dixit: Scio cui credidi et certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.“ („Zdaliž neřekl sv. Pavel: Vím, komu jsem uvěřil a jist jsem tím, že mocen jest toho, což jsem u něho složil ostříhati až do onoho dne.“ II. Tim. 1, 12.). Když pak bylo dokonáno to aktum, ten den mnohem více studentův šlo za mistrem Jeronymem než za mistrem Husí; neb se jim líbieše řeč, kterouž jest na tom hádání učinil. Mistr pak Hus téměř na každém svém kázání v Betlémě vedl lidi, aby peněz na ty odpustky nedávali. Takž tehdy ti tří napřed dotčení, protože těm odpustkom odmlúvali a pravili, že jsú lživé a falešné proti záповědi koušelské, jsú v Starém městě stínáni, ale s strachem a bázní velikú.“

Ale nejen mezi studentstvem působila mohutná řeč mistra Jeronyma, nýbrž v Praze vůbec od téhož dne propukovaly úkazy povážlivé. Ani duchovní, ani světská moc nebyla s to, aby jítření lidu zamezila. Toť tedy význam Jeronymův. Hus jiskry vykřesával, ale Jeronym jimi, uchopiv je, podpaloval a rozdělával ohně. Hus vyvínoval nauku proti církevní autoritě v Praze, Jeronym roznášel ji po zemích okolních a byl rytířem nauky té.

Hned po skončené disputaci vašně projevíly se satyrickým průvodem po Praze, jejž uspořádal dvořan a milec krále Václava IV., na pohanění papeže, a zpo-
menutým již stětím tří mládenců. Co se průvodu toho týče, pan Voksa z Valdštejna vystrojil (7. června) jej tak, že student jeden za veřejnou nevěstku oblečený posazen byl na vůz a na krk i na prsa navěšeny mu bully papežské. Vezen pak byl po všech městech Pražských v průvodu šašků a zbrojnošů a svými posuňky nabízel se ku koupi po způsobu nevěstek. Ko-

nečně pod pranýřem snesena hranice a na ní bully podpáleny — parodie na spálení knih Viklefových. Lidu byl veliký shon, všude smích a nikde odpor, důkaz to, jak hluboce vesměs již poklesla úcta k papeži v očích lidu. Práví se, že mistr Jeronym měl účastenství v tomto průvodu. Také v kostele karmelitanském u P. Marie Sněžné dopustil se nějaké přehálenosti.

Odtud již na upokojení stran v Čechách nebylo pomyslení. Následovala klatba na Husa, pobyt Husův mimo Prahu a konečně odchod do Kostnice . . .

6. V čas pilné literární činnosti Husovy, co dlel na venkově přinucen jsa opustiti Prahu, mistr Jeronym Pražský nacházel se na dalekých cestách na východě. Vyhnanství Husovo z Prahy napomáhalo právě ku vzdělání a rozšíření učení vlastního po venkově českém. Tak asi dlouhý pobyt jeho v okolí Tábora zasil bezpochyby především učení v půdu tamější. Lid hrnul se za Husem. „Velmi mne žádají v tom kraji (psal Hus o svém působení), v němž sem kázal, v městech i ve vseh i na polích, na hradích i pod hrady, i v lese pod lipú u hradu, jenž slove Kozí.“ A „Starí letopisové“ píší: „Tu jsa, vyjížděl do městetek, do vsí kázat, a zvláště kde zvěděl posvícení neb který sňatek, tam jel; a kudyž se kolivěk obrátil, tam po něm lidé v zástupích šli a jeli a na vozích se ze všech stran k němu vezli.“

Mistr Jeronym zase v tytéž doby zanášel jeho nauky do zemí cizích a dalekých. Přišlo mu do Prahy čestné pozvání od velikého knížete litevského Vitolda a krále polského Vladislava, aby k němu přišel. Jednalo se nejspíše o radu v záležitostech mezi latinskou čili římskou a pravoslavnou čili východní církví v zemích litevských a ruských, stojících pod panstvím Vitoldovým. Veliký kníže hledal rady v Praze proto, že bezpochyby slavná pověst obecného učení Pražského sem obrátila jeho zraky. Byl před tím v Praze bratr jeho Kejstut (kdež i zemřel) a snad on měl za účel po-

zvati některého ze slavných zdejších mistrů do Litvy. Vyzván tedy mistr Jeronym, známý svou výmluvností a zkušeností poznáním největších universit evropských. Ku konci března 1412 byl Jeronym již v Krakově, kdež se několik dní zdržel, maje stálý přístup ke dvoru krále Vladislava. Z Krakova jel v dubnu ke knížeti Vitoldovi do Vilna, odkudž provázeje knížete dostal se až do Vitebska i Pskova. Odtud se vrátil zase do Vilna. O povaze knížete Vitolda sluší připomenouti, že na dvoře jeho panoval jazyk slovanský, ba zvláště čeština nabývala čím dále větší obliby; přiznával se sice k církvi latinské, ale poddaní jeho byli větším dílem pravoslavní Rusové, tudíž také pod obojí jak pozdější Čechové.

Pohříchu není o této cestě zpráv, jak a co pořídil. Jen víme, že tázan byl mezi jiným: zda-li by lidé, kteří v krajinách těchto se obrátili k církvi římské, měli býti znovu křtěni. Mistr Jeronym odpíral, řka, že toliko poučení býti mají o řádech církve, ke které přistoupili. Nebyla však tato cesta bez nepříjemností. Předcházel mistr Jeronyma a zajisté i provázela pověst o kacířství Čechů. Pověst o jeho jednání a chování v Krakově, ve Vitebsku a Pskově, kdež buď disputoval o větách Viklefových, buď příznivě se klonil ke kostelním řádům církve východní: daleko široko se roznesla a přispěla k velikému rozšíření myšlenek Husových, ovšem ještě k většímu popuzení duchovenstva okolních krajin proti českému reformatorství. Nebyl Jeronym v Krakově nežli několik dní, ale již mezi kněžími a v lidu obecném dle slov biskupových „spůsobil v lidu a v duchovenstvu větší pohnutí, nežli kdy za paměti lidské diecése toho dočkala.“ Ano biskup též Krakovský, Albert Jastrzębiec, viděl se nucen vzíti mistra českého na zkoušku za přítomnosti arcibiskupa Hnězdenského, legáta papežského Bernarda biskupa Castellského i mnohých doktorů a mistrů, klada mu otázky o 45 artikulích Viklefových. Jeronym však vyvětil se z podezření zamítáním oněch

článkův a osvědčením své pravověrnosti. Nicméně arcibiskup Albert psal do Čech svěřícímu biskupovi Václavu patriarchovi Antiochenskému (2. dubna 1413), napomínaje ho k dobrému na Jeronyma pozor.

V Litvě a na Rusi, jmenovitě ve Vitebsku a Pskově latinské duchovenstvo bralo mistru českému za zlé, že uznával pravoslavné za dobré křesťany, a že cestuje po kraji přátelil se s pravoslavnými, chodě na jich pobožnosti a processí, vzdávaje úctu jejich svatým ostatkům a ikonám, takže vzešlo až domnění, jakoby k nim byl přestoupil. Jinde zase byla rozšířena pověst, že prý jel ke králi polskému a knížeti litevskému, aby oba odvrátil od víry římské.

Pověsti vůbec roznášely se široko daleko. Též do Vídně stihly. A tu jeden professor bohosloví ve Vídni, kdež Jeronym nedobře zapsán byl, totiž Jan Syvart ze Sedmihradska, jal se rozepisovati o mistru českém „litteras diffamatas“, totiž obviňovací listy. Psal zejména biskupu a kapitole Záhřebské, kterak nejenom Jeronym sám rozsévá bludy, nýbrž mistři a studenti čeští všichni, ba i Slované vůbec. Mají pak v ústech med, ale v srdcích jed, proti němuž léku není. Zvěděvši o tom universita Karlova, uznala za dobré, důtklivě pohroziti universitě Vídenské pro Syvarta, oznamujíc, že by přinucena byla obrátiti se na samého vévodu nebo hejtmána země rakouské i také užiti svého konservatoria proti utrhačům, kdyby z takového na cti utrhaní nesešlo (8. července 1413). List poslal rektor Michal z Malenovic. Mistr Jan Hus octl se na chvíli toho roku v Praze a psal Syvartovi samému tuze důtklivě, dotýkaje se ho jakožto utrhače a tajností v srdci skrytých křivého vykladače (1. července)*).

*) V listě tom čte se také: „Nec ipsum magistrum honorabilem solum ausus es dentibus mordacibus contingere, sed communitates maximas; non sufficit tibi Bohemia, sed et Slavorum regnum in scholaribus temeritate diabolica haeresis crimisce ausus es, sed spero mendaciter, annotare.“

Pro dějiny a rozvoj husitství jedna věc především je jasna: že v Čechách na dráze horlení byli mnohem dále, než sami tušili. Kdekoli Jeronym se ozval, budil bouři; a bylo to jmenovitě horlení proti kněžím. Opposice česká proti církvi měla od počátku ráz hlavně protihierarchický, jsouc podobna vůbec všem reformatorským počátkům.

Mistr Jan Hus odešel 11. října 1414 z hradu Krakovce do Kostnice, kamž stopovati jej českému srdci bude vždycky žalostno. O postupování proti němu známo je z dějin. Mistr Jeronym asi pokračoval ve svých přednáškách na vysokém učení. Tak přesunul se rok 1415.

II. Utrpení v Kostnici.

(4. dubna 1415 až 30. května 1416.)

7. Nemáme dostatečných zpráv, jaký dojem v Praze a jinde v zemi způsobila zpráva o zajetí Husovu. Rozumí se, že měli z toho velikou radost nepřátelé jeho a bolest přátelé i většina lidu Pražského. Rozčilení mysli mírnilo se domněním, že král Sigmund nedá zlehčiti svého listu, ježž Husovi dal na bezpečnost. Jen tolik známo, že soudruhové Husovi v učení Pražském zaslali ve jménu celé university dopis konšelům města Kostnice, kterým jich žádali, aby ve městě svém nedali činiti křivdy muži ve mravích a učenosti zachovalému. Někteří z mistrů však, zejména mistr Jeronym Pražský a Jan z Jesenice, ano i starší a povážlivější mistr Křišťan z Prachatic, zamýšleli jeti za ním do Kostnice, aby mu tam nějakým způsobem byli nápomocni. Hus zvědév o tom, vzkázal jim velké výstrahy. Nejprve však odvážil se mistr Křišťan a přátelé zjednali mu i přístup k Husovi ve vězení (4. března 1415). Návštěva ta vyrazila Husovi slzy z očí. A zatím, dříve snad ještě nežli mistr Křišťan z Prachatic mohl se navrátiti z Kostnice do Prahy, vydal se za Husem jiný přítel a soudruh jeho.

Byl to Jeronym Pražský. Pobádal mistra tohoto k cestě do Kostnice cit čestné povinnosti. Z počátku zbraňoval Husovi jíti do Kostnice, ale později radil mu zajisté, aby jel ke sboru, on že přijede za ním, aby veřejně dokázali před konciliem oba svou pravověrnost a očistili pověst vlasti své. Spoléhal Jeronym na svou zběhlost a zkušenost světa.

Dne 4. dubna 1415 Jeronym objevil se z nenadání přátelům Husovým v Kostnici. Přátelé ti znajíce nebezpečí, jaké již Křišťanovi hrozilo a Jeronymovi pro prudkou povahu ještě více, domlouvali mu srdečně, aby bez meškání odjel nazpět, prvé než by ho tu kdo poznal. Jeronym dal sobě říci potud, že se vzdálil do blízkého městečka, nejspíše Überlingen. Odtud však zaslal do Kostnice 7. dubna listy a dal je přibíti na branách městských, na dveřích kostelních a na domích kardinálů, jimiž žádal krále Sigmunda i také celý sbor, aby mu dali bezpečný list ku svobodnému dostavení se ke sboru církevnímu a k odpovídání veřejnému každé osobě, která by jej viniti chtěla z nějakého bludu. Když se však za dva dni nedočkal žádné odpovědi, dal si to vysvědčiti od přítomných pánů českých v Kostnici (9. dubna) a s tímto vysvědčením teprve dal se po pětidenním přebývání v onom městečku na zpátečnou cestu do Čech.

Ale souzeno bylo u Boha, že se nevrátil. Koncilium, u něhož dávno Jeronym byl jako mnozí jiní ze soudruhů Husových nařčen, uzavřelo 17. dubna vydati naň obsýlku, kteráž nazejtří potom 18. dubna ponejprv, 2. května podruhé a 4. května potřetí byla ohlášena veřejně přibítem na rozličných místech v Kostnici. Oznamovalo se Jeronymovi, že od koncilia dostává bezpečnost proti násilí, nikoli však proti právu. O tomto pŕihonu Jeronym ovšem nezvěděl, přijel již 25. dubna do města Hiršavy v Bavořích nynějších, vzdáleného asi 6 mil jen od hranic českých, kteréžto město náleželo falckrabí Janovi, synu někdejšího vzdorokrále Ruprechta. V Hiršavě Jeronym byl poznán od duchovních a zajat

od purkrabí téhož zámku. Odtud veden do Sulzbachu, sídla Janova, a ten dal o zajetí Jeronymové hned zprávu do Kostnice. Načež svatý sbor žádal, aby falckrabí dopravil zajatého do Kostnice.

Pobouření myslí, které způsobily v Čechách první zprávy o zajetí a uvěznění mistra Husi, jak již poznamenáno, obnovila se ještě prudčeji, když se rozhlásilo, že po útěku papeže Jana XXIII. z Kostnice král Sigmund měl Husa ve své moci tak, že by jej byl mohl propustiti, kdyby byl chtěl. Ale Sigmund dal jej zatím uvrhnouti v tužší vazbu než předešle. Zvláště pobouřeno bylo panstvo a zemanstvo, vidíc v tom nečestné chování královské. Skoro stejným časem konán o to sjezd šlechty české v Praze (12. května) a šlechty moravské v Brně (8. června). Ale než dopisy z Čech do Kostnice přišly, čeští páni tu meškající sepsali stížnosti na sbor, k nimž i někteří polští páni se připojili. Všech podpisů bylo 13. List čten 13. května za přítomnosti všech podepsaných.

V té náladě myslí 23. května 1415 přivezen z nadání Mistr Jeronym Pražský do Kostnice. Průvodčí jeho odevzdali mistra falckrabí Ludvíkovi, který jej sám u vítězoslávě vedl ze svého příbytku do koncilie, kráčeje před vozem pěšky, na kterém Jeronym vezen byl spoután těžkými okovy a obklopen velikým počtem branců. K poutám, které zajatý měl na ruce, připjat byl dlouhý řetěz, jež drželi strážní, a za tento řetěz přivedli ho až do síně, ve které zasedal svatý sbor. Byla to pochoutka pro svaté otce taková kacířská pečeně. Ani přední mužové sboru zajisté neuměli zatajiti výkřiků radosti z tohoto polapení a hned dali vězni do očí znáti své rozhorčení proti němu.

Přede všemi jinými — když přečten byl půhon na Jeronyma i otázan, proč se k němu nedostavil, oslovil jej úšklebně kancléř university Pařížské Gerson. Podobné výčitky činili mu dle toho příkladu dva mistři přítomní z Kolína a z Heidelberka. Po slovích, kterými Jeronym všechny odbyl, odevzdán jest pod hlídku Ja-

novi Wallenrodovi, arcibiskupu z Rigy, kterýž jej v noci na to dal netoliko odvéztí do těžkého žaláře ve věži městské blíž kostela sv. Pavla, nýbrž vsaditi také do klády, spoutaného na rukou i na nohou. Tímto způsobem, jakož i nedostatkem potravy, mučil mistra českého několik dní, až těžce onemocněl. Jakkoli byl silného těla, po jedenácti dnech byl již na smrt nemocen, takže musil býti poněkud šetrněji vězněn, aby nezahynul před rozsudkem.

Výslech třetí a poslední rozhodl nad životem Husovým. Bylo to dne 8. června 1415. Následovalo 6. července ještě posezení v biskupském kostele. Biskup Lodenský měl kázání o slovech apoštolových, „aby zrušeno bylo tělo hříšné“ a císaři Sigmundovi líce zřejmě se zarděly, když Hus promluviv o listě bezpečném, oči své naň upřel. Toto zardění Sigmundovo znal císař Karel V., jenž na sněmě říšském vyzván byv, aby Luthera přes bezpečný list svůj uvězniti dal, odepřel prý to slovy: „Nechci se zardívati jako předek můj Sigmund.“ Mistr Hus toho dne skončil na hranici a popel jeho vržen do Rýna, aby Čechové nic nemohli do vlasti odnésti.

Dojemné byly poslední listy mistrový do Čech, ale při žádném snad nezalívaly se přátelům jeho tolik oči, jako při onom ze dne 27. června 1415, v němž rozloučení bral od university, připomínaje všem své usilování o obecné dobré jich a zvláště o zvelebení národa českého, též ke svornosti a stálosti napomínaje. Také mnoho měšťanů Pražských napomínal i žádal, aby milovali Betlém. Poroučel jim Petra z Mladenovic, svého nejvěrnějšího těšitele. Podepsán byl: Mistr Jan Hus v okovích a žaláři. Na mistra Jeronyma „bradatého“ (na rozdíl od jiného Jeronyma), jenž prý nechtěl poslechnouti rady přátelské, zpomínal ve mnohých dopisech a předpovídal i jemu smrt mučnickou jako sobě.

Aspoň několik mistrových zpomínek uvedeme, abychom poznali srdečný jeho poměr ku stoupenci a bojovníku svému Jeronymovi. V červnu 1415 jednou psal

věrným Čechům: „Také řekněte doktorovi Jesenici, aby žádným činem nepřicházel sem, ani mistr Jeronym, aniž kdo z našich.“ (Z latiny). Potom později rozpomíná se v jiném latinském listě: „Již zpomínám na slova mistra Jeronyma, který pravil: „Přijdu-li ke konciliu, mám za to, že se již nevrátím!“ Dne 10. června poznamenal: „O mistru Jeronymovi, mém milém tovariši, nic neslyším, než že jest v těžkém vězení, smrt čekaje, jako i já; a to pro svú vieru, již jest statečně Čechům ukazoval.“ Poslední zmínka (ze dne 27. června) věrným Čechům začíná slovy: „Bůh s vámi! Měv veliké domněnie ze mnohých příčin, psal sem, jakobych měl zajtra skonati. Již opět znamenav prodlenie smrti, opět pší vám milostiví a věrní přátelé v Bohu! ještě abych svú vděčnost ukázal, dokud najdéle mohu, maje vždy utěšenie, že mohu k vám mluvíti po lístku. A pravím vám, že Pán Buoh vie, proč prodlévá mú smrti i mého milého bratra mistra Jeronyma, v němž mám naději, že svatě umře bez viny a že statečněji se má, než já nestatečný hříšník . . .“

Ode dne 4. dubna 1415 patrně trpitelé čeští v Kostnici se neviděli.

8. Ku konci toho zasedání pověstného 8. června 1415, když již větší částka shromážděných otcův odešla, přihodila se epizoda nahodilá, však památná. Král Sigmund dav se s některými kardinály v důvěrnějšíhovor, pravil: „Ctihodní otcové, nyní slyšeli jste Husa i poznali učení jeho. Mezi články, ku kterým sám se přiznal, postačil by tuším každý a kterýkoli za důvod k odsouzení jeho. Pročež nebude-li chtíti odpřisáhnouti, upalte ho, aneb učiňte s ním, co za hodné uznáte. Radil bych však, kdyby třebas i odvolal, abyste mu nevěřili, jakož já bych mu nevěřil. Přijda do Čech zase, natropil by ještě více zlého nežli dříve. Proto pošlete články zde odsouzené bratrovi mému (Václavovi) a také do Polska i do jiných zemí, kdežto pohřichu mnoho má stoupenců. A přikážte netoliko všem biskupům, nýbrž i králům a knížatům, aby trestali ty

stoupence jeho, tak aby větve spolu se kmenem vykořeněny byly. Věru, byl jsem ještě mlád, když tato sekta v Čechách povstávala: a aj, jak velice již vzrostla i rozmohla se! Já nyní ze sboru brzy odebrati, se musím, pročez neprodlévejte s tou věcí a učíňte také co nejdříve konec učenníkům jeho, jmenovitě tomu, co u vazbě sedí, — jak pak mu říkají?“ „Jeronym!“ pravili okolostojící. „S tím nebude“ — pokračoval král — „žádné nesnáze. Až jen mistr dojde práva svého, učně odbudeme bo h d á j e d n í m d n e m!“ Král netušil, že věrný žák Husův, mistr Petr z Mladenovic, nablízku poslouchá. Ti, kteří doufali v Sigmunda, že se ujme Husa, procitli z klamu. Zpravili o tom Husa i krajany své. A tato slova, prohozená v koutě večeřadla Bosáckého v Kostnici, rozlhlala se brzy po zemi české všude, i stála Sigmunda korunu českou.

Koncilium dle takového návodu přikročilo k soudnímu přelíčení s mistrem Jeronymem. Více než za 14 dní po mučnické smrti Husově (19. července 1415) měl první výslech ve svém žaláři o jisté artikuly. Muka žaláře a strach smrti působila v duši Jeronymově jisté ohrožení. Dál se pohnouti, že bludy odvolá. Také to splnil po dalším vězení ve dvou veřejných schůzích svatého sboru dne 11. a 23. září r. 1415. Zvláště naň působily vlídné domluvy mnohých otců, kterým muže tak veliké výmluvnosti a muže tak sympatického bylo líto. Z těch ze všech příčin, zatouživ po zlaté svobodě, odprisáhl učení Viklefovo i Husovo jakožto kacířská, bludná i pohoršlivá, uznal odsouzení Husovo za spravedlivé, podal se na výrok sboru a slíbil na konec, že sám o tom bude psáti do Čech králi a králové, universitě Pražské a jiným vynikajícím osobám. Sbor, potěšen skutkem tím, zajisté naváděl ho k tomu, aby se věc všude rozhlásila. Jeronym slib ten splnil jen částečně dopisem panu Lackovi z Kravař, jednomu ze tří náčelníků Jednoty panské *).

*) Viz přílohu.

9. Za to byl od koncilia chován v lehčí vazbě. V sezení 23. září, v němž odpřisáhl Jeronym bludy v plnějším znění, nežli před tím, zřízena již komise na stihání druhých bludařů českých, zvláště mistra Jana z Jesenice a to s interdiktem na Prahu. Zprávy ty v Praze způsobily vypuknutí bouře povážlivé. O nich psal konciliu biskup Jan Litomyšlský v Čechách dlící a listy jeho přišly asi současně se vzdorovitým psaním pánů a zemanů českých i moravských ze předešlého sjezdu Pražského. Stalo se to po zvláštním poslu, jistě někdy služebniku zajatého mistra Jeronyma dne 30. prosince 1415.

Koncilium zuřilo. Jen tak si lze vysvětliti pŕhon na všech 452 pánů a zemanů českých i moravských do Kostnice. Avšak veliké rozdráždění koncilia proti Čechům obrátilo se aspoň proti přítomnému mistru Jeronymovi. Obrátilo se arci k záhubě muže vězněného tak dlouhý čas. Na Jeronyma konečně čekali v Kostnici nejen jeho protivníci Pražští, nýbrž všickni ti četní nepřátelé, které pohoršil v Paříži, v Heidelberku a ve Vídni. Poslanci, jmenovitě university Vídenské nebyli ještě zapomenuli na rok 1410 a jim byl Jeronym osobou více nenáviděnou nežli Hus, se kterým se nikdy nepotkali.

A kterak by byl list ten nebyl svatě otce popudil proti vězni? Vždyť v listě českých šlechticů, kteří otce ani uctivě neoslovili, četlo se takto: „Poněvadž zákonem přirozeným i božským přikázáno jest činiti každému, což kdo chce sám sobě, a nečiniti jinému, čeho sobě nechce: protož my k zákonu božímu a k milování bližního svého prohlédajíce, poslali sme Vám, ctihodní otcové, jakož i nejjasnějšímu králi Sigmundovi, několikero psaní o milém kazateli a učiteli našem M. Janovi Husovi, kteráž ve schůzkách Vašich čtena jsou; Vy pak, jakož slyšíme, psaní ta do ohně ste uvrhli a ctihodného mistra, nevíme jakým duchem jsouc vedeni, an se neseznal ani z bludu překonán byl, ale toliko k nezbednému osočování nepřátel a zrádcův jeho

i našich, odsoudili a ukrutnou smrtí usmrtili ste, vše k naší a království Českého i markrabství Moravského věčné křivdě i potupě. Nad to dali ste poctivého M. Jeronyma z Prahy, muže veliké výmluvnosti a řeči příjemné, mistra sedmera umění a milovníka múdrosti ovšem osvíceného, neviděvše ani slyševše ho, k samému jeho i našich zrádcův nabádání jmouti a nemilosrdně spoutati, ba již snad jeho také jako Husa ukrutnou smrtí zavraždili ste. Konečně došlo nás ku přílišné naší bolesti, a z Vašeho psaní bereme zřejmě, kterak nejkréšťanstější naše království a markrabství osočují se u Vás, že mezi námi těžcí bludové vznikše nakazili prý srdce mnohých věrných v té míře, že potřebí jest rychlé pomoci. Takové ukrutné křivdy kterak snášeti můžeme?“ — — — — —

Když se vězení Jeronymovo zmírnilo a on při posilnění těla okrál i na duchu svém jarém, ondy útrapami zlomeném, nastal zajisté v nitru jeho zápas o to, co již učinil a ještě učiniti měl. Jeronym odpřisáhl ze strachu smrti, ač v listě svém toho popírá. Ale ani to není docela nemožné, že přísaha jeho byla opravdová; neboť kam Hus již byl v čas vězení pokročil, Jeronymovi známo nebylo. Snad tedy zalekl se toho. Také mínil nabyti svobody, které rád užíval k cestám a pouťím. Avšak tentokráte Jeronyma naděje zklamala. Soudcové někteří sice klonili se k tomu, aby Jeronym odvolav propuštěn byl z vězení. Ale proti tomu postavili se příkře na odpor osobní nepřátelé Jeronymovi, zvláště vášnivce Michal de Causis a potměšilec Štěpán z Pálče. Dávali na jevo pochybnost, zda-li odpřisáhnutí bylo upřímné a v tom jim napomáhal zarputilý hajitel zásady, že jest lépe kacíře stíhati zbraní; než důvody, kancléř Jan Gerson, který již v říjnu 1415 zde na sboru napsal učené pojednání o tom, že někdo i po odvolání může zůstatí podezřelým z kacířství. Mimo to byly při Jeronymovi známy příklady.

Neprozířetelná slova, promluvená nejspíše z omrzelosti nad vězením, byla jim vítanou léčkou. Také to,

že Jeronym odkládal zaslati listy králi a králové i Pražskému učení, ano konečně odepřel sepsání jich. Zdaliž neviděti, že boj v nitru Jeronymově vítězně byl dobojován? Když v tu chvíli přišli do Kostnice někteří Karmentáni z Prahy a Michal de Causis zvěděl od nich nové žaloby na Jeronyma (— totiž potržky, které s nimi Jeronym měl —), užil toto k opětnému soudnímu přelíčení proti mistru Jeronymovi.

10. Na pořádek přišla pře 24. února 1416 v téže schůzi, ve které byla vydána bláhová obsylka na 452 šlechticů českých. Tu když dva kardinálové, kteří byli soudci v záležitosti Jeronymově (Petr Kambrayský a František Florentinský), přimlouvali se za jeho propuštění, strhl se prudký odpor z jiné strany. Ano, mezi jinými ozval se doktor Náz, kanovník Pražský, který byl druhdy ubezpečoval sbor o dobrém smýšlení krále Václava, že jest ku podivu, jak se ctihodní ti dva otcové mohou ujímati nejhoršího kacíře, od kterého duchovenstvo v Čechách zkusilo tolik zlého! Snad že nevzali úplatek od kacírů neb od krále českého? Oba kardinálové tím uražení, složili soudcovství se sebe a sbor dosadil dva jiné soudce, Jana patriarchu Carhradského a Mikuláše z Dinkelsbühla, doktora bohosloví. Ti počali vyšetřovati znova. Jeronym však dal jim jen k několika článkům nedostatečné odpovědi a zpěchoval se vůbec odpovídati tu ve vězení pod přísahou, žádaje o veřejné slyšení ve sboru. Dostalo se mu ho dne 23. a 26. května 1416, poněvadž jedna schůze nestačila projednati všechny artikuly žaloby, kterých bylo 107. Jeronym byl přítel a žák Husův. Byl učenec znamenitý svého věku, který pohyboval se na několika universitách, avšak z vlastního důmyslu nových nauk nebudoval, jenom učení Viklefovo a Husovo hlásal. Proto také vyšetřování nemohlo se vztahovati nežli k pouhému sbírání toho, co kde za různých příležitostí mluvil a svědky se doložiti dalo. I vyličován tak v žalobě běh života jeho: kterak již za mládí byl v Anglii a tam napojiv se Viklefovým

jedem, přinesl odtud spisy jeho mnohé, aby otravoval v Čechách jiné. Viklefa prý velebil a nade všechny filosofy své doby stavěl, poctu mu čině i tím, že v pokoji svém obraz jeho ve svaté zří postavil mezi veliké muže. Usiloval zvláště učení to roznositi po sousedních zemích, při čemž připomenuty cesty jeho a nezamlčeny ovšem bouře Pražské od r. 1409 až do 1414, v nichž prý účast míval. Nad to uvedeni důkazové prudké horlivosti jeho, jako na příklad u Karmelitánů v Praze u Matky Boží sněžné násilně kdysi vyklopil ostatky svatých ze schránky a zle nakládal s mnichy a ponoukal proti duchovenstvu; reptal proti ctění svatých obrazů, vydávaje je za modly; rozšiřoval potupné listy na papeže Římského i arcibiskupa Pražského a zvláště, kterak kacírskému Husovi ve všem byl raden a nápomocen.

Den 23. května 1416 byl výroční den Jeronymova žalářování v Kostnici. Mezi muži, kteří v těch dnech zasedali k soudu nad ním, byl také jeden z oněch výtečníků XV. století, kterým dán byl název humanistův, jeden z těch, kteří ducha středověkého osvěžili obnovením studií klassického života řeckého a římského, Poggio Bracciolini z Florencie. Tento duch vyššího směru vida umíráti osvíceného muže pro víru svou a zapomínaje se co bohoslovec, patřil okem filosofovým na výjev úchvatný a nakreslil nám živý obraz těch dnů, jmenovitě mučenníka českého, jenž nejedním rázem upomíná na veliké muže starého světa. „Přilichocující způsob“ — praví jeden z historických odpůrců Jeronymových — „rytířské i obratné chování jeho, skvělá výmluvnost rovněž bohatá vtipy sarkastickými jako mocnou opravdovostí, velkolepé vědomosti jeho u veškerém oboru dějin světských i církevních, to vše musilo na ducha tak klassicky vzdělaného jako byl Poggio působiti neodolatelně.“ Rozumíme.

List psán pod přímým dojmem skutku. Poggio čili Poggius, jak dále místněji o něm více řečeno, byl v Kostnici přítomen a vše viděl na vlastní oči. V týž

den, co mistr Jeronym byl upálen, tedy 30. května 1416, napsal Leonardovi Aretinskému takto:

„Poggius mnohé pozdravení vzkazuje svému Leonardovi Aretinskému! Předešlého času za několik dní v Teplicích se zdržuje, psal jsem k Mikulášovi našemu list, kterýž za to mám, že i ty čisti budeš. Potom když jsem se z Teplic do Konstancí navrátil, začala se pře mistra Jeronyma, kteréhož vůbec za kacíře mají. Protož umínil jsem o té věci zprávu tobě učiniti, jak pro velikost a hodnost té pře, tak a nejvíce pro výmluvnost a umění toho člověka. Znam se k tomu, že jsem jak živ neviděl nikoho, jenž by u vedení pře, zvláště hrdelní, více se rovnal řečníkům věků klassických, kterýmž se tolik obdivujeme. Ku podivu zajisté bylo, jakými slovy, jakou výmluvností, jakými důvody, jakým obličejem a hlasem i jakou srdnatostí nepřátelům svým odpovídal a konečně při svou zavřel, až v pravdě čeho politovati, že tak ušlechtilý a výtečný duch odvrátil se ke uměním kacířským, ač pravě-li jest, co se mu připisuje; nebo mně nenáleží tak veliké pře rozsuzovati. Přestávám na úsudku těch, kteří za moudřejší jímí jsou. Avšak ty nemni, že bych na způsob prokuratora při tu podrobně vykládal. Dlouhé by to bylo a práce několika dní. Dotknu jen věcí výtečnějších, z nichž ty o učenosti muže toho souditi budeš moci.

Když mnohé věci proti tomu Jeronymovi vedeny jsou, jimižto z kacířství stíhán byl, a to vše svědky dotvrzováno: konečně líbilo se, aby odpovídal na každý článek žaloby obzvláště. Tedy přiveden jsa do sboru, když mu kázali k těm věcem odpovídati, dlouho tomu odpíral, pravě, že slušné bylo, aby prvé sám vedl při svou, nežli by na žaloby nepřátel svých dával odpovědi. Ale když mu to nedovoleno, tedy stoje uprostřed shromáždění, dí: „Jaká jest to nespravedlivost, že když já 340 dní byl jsem držán v nejkruťším žaláři, ve smradu a nečistotě, v lejnách, v okovách a v nedostatku všech věcí: vy protivníky mé vždycky jste slyšeli, a mne nyní

ani jediné hodinky slyšeti nechcete! Z toho bez pochyby jde, že když jste jim propůjčovali ucha svého, a oni v tak dlouhém čase mne k vám osočovali co kacíře, nepřítelé víry, protivníka duchovenstva, mně pak nelze brániti se, vy v myslech svých prvé odsoudili jste mne co nešlechtníka, nežli jste poznati mohli, jaký jsem. Avšak i vy lidé jste a ne bohové, ne věčně žijící, ale smrtelní. Klesati, blouditi, mýliti se, oklamáni a svedeni býti můžete jako jiní lidé. Zde praví se býti pohromadě světla světa, zde mužové oboru zemského nejmoudřejší: protož tím více starati se máte, abyste ničeho všetečně, ničeho nerozváživě, ničeho nespravedlivě před se nebrali a nečinili. Jáť jsem arci chatrný človíček, o jehožto život nyní běží, aniž pro sebe mluvím, věda, že umříti mám: ale nehodným zdá mi se, aby moudrost tolika mužův měla co ukládati o mne mimo právo, což by ne tak skutkem jako příkladem na budoucí časy ke škodě bylo!“

Tyto a jiné mnohé věci krásně a ozdobně mluvil, ačkoli nejedni hřmotem a reptáním řeč mu přetrhovali. Konečně na tom zavřino jest, aby odpovídal na bludy, ježto mu se připisovaly. Čtení tedy jsou s pulpitu kusové žaloby, každý zvláště, a svědectvím dotvrzování. Pak tážán byl, má-li co tomu na odpor. K víře nepodobno jest, jak moudré a chytré dával odpovědi, jak mocnými důvody se hájil. Nikdy ničehož nepropověděl, což by na dobrého muže se neslušelo; takže, smýšlel-li tak u víře skutečně, jak slovy vyznával, žádná hodná příčina netoliko smrti, ale ani nejmenšího provinění na něm nalezena býti nemohla. Všecky žaloby a což proti němu vedeno bylo, nazval nepravým, křivým a od nenávisníkův jeho smýšleným.

Mezi jinými, když naň čteno bylo, že byl utrhač stolice apoštolské, odbojník biskupa Římského, protivník kardinálův, vrah prelátův a kněžstva, nepřítel náboženství křesťanského: tehdy povstav a ruce vzhůru vzpíav, žalostným hlasem zvolal: „Kam se nyní obrátiti mám, velební otcové? Či pomoci žádati budu? Koho

za milost prositi? Ku komu se uteku? Zda-li k vám? Avšak protivníci moji odvrátili srdce i mysli vaše od zachování mého, tvrdíce, že jsem úhlavním nepřitelem všech těch, jenžto mne souditi mají. Domnívali se zajisté, kdyby pak i to, co proti mně smyslili, lehké býti se zdálo, však že vy nálezem svým utlačíte obecného všech vraha i odbojníka, za jakéhož mne oni neprávě a lživě vydávají. Takž tedy uvěříte-li slovům jejich, veta bude po živobyті mém!“

Mnohé žertem odbyl, mnohé často ve smutné věci ke smichu přivedl, šprýmuje na jejich žaloby a důtky. Když se ho tázali, co by smýšlel o velebné svátosti, vece: „Před tím chléb, při posvěcování a potom právě tělo Kristovo a ostatek podle obecné víry.“

Tu ozval se kdosi: Však praví, žes ty řekl, že i po posvěcení zůstává chléb. „U pekaře, arcí!“ tak mu odpověděl. Kohosi z řehole kazatelské, když tuze naň dotíral, okřikl: „Mlč, ty pokrytče!“ Jinému na svědomí své přísahajícímu vece: „Toť jest nejjistější cesta k oklamání!“ Jednoho zase ouhlavního nepřitele svého nikdy nejmenoval jinak, nežli psem neb oslem. Ale že pro množství žalob a důležitost věci ta pře toho dne ku konci dovésti se nemohla, odložena jest do dne třetího. Když pak toho dne (26. května) důvodové všech vin na něj čtení a mnohými svědky dojišťování byli, on vstav, dí: „Poněvadž jste tak bedlivě poslouchali nepřátel mých, slušné jest, abyste mne také mluvíti nechajíce, dobromyslně slyšeli.“ A když mu to dopuštěno, ačkoli ve hlučném odporu mnohých; tu on od Boha počav, prosil jest, aby mu s hůry dáno bylo té mysli a té výmluvnosti, která by sloužila ku prospěchu a spasení duše jeho. Potom takto mluvil: „Vímť, osvětlení mužové, že bylo mnoho výborných lidí, kteří trpěti musili, čehož nikdy ctnostmi svými nezasluhovali, byvše stíženi svědky lživými a odsouzení nepravými soudy.“ A začav od Sokrata, vypravoval, kterak nespravedlivě od svých odsouzen byl, aniž že ujíti chtěl, jakkoli dobře moha, jen aby jiným odjal

strach dvou věcí, které lidem býti se zdají nejkrutší, žaláře totiž a smrti; potom dotekl Platonova vězení, Anaxagorova utíkáni, Zenonova mučení a jiných množství pohanův nepravého odsouzení; připomenul Rutiliovo vyhnanství a nehodnou smrt Boëtia i jiných, kteréž sám Boëtius vyčítá! Odtud obrátiv se ku příkladům lidu židovského, předně jmenoval Mojžíše, vysvoboditele a zákonodárce národu svého, kterak časté od svých úkory trpěti musel, jakoby svůdce byl a hánce lidu; přivedl Josefa, jehožto bratří ze závisti prodali a pán pro podezření cizoložstva do žaláře uvrhl; Isaiáše, Daniela a téměř všechny svaté proroky, kteří jakožto rouhači boží a buřiči křivě osočeni a odsouzeni bývali; též soud nad Susannou a nad jinými, ježto byvše muži nejslechetnější, nespravedlivými odsudky zahynuli. Potom přistoupil ku příkladům sv. Jana Křtitele i samého Krista, spasitele našeho, o nichž dobře vědomo jest, že svědky a soudci křivými na smrt připraveni jsou; takž i sv. Štěpán od sboru kněžského byl zavražděn, apoštolové pak všickni na smrt odsouzeni, ne jako dobří, ale jako buřiči lidu, tupitelé bohův a pachatelé neslechetností. Jest ovšem nenáležité, aby kněz kněze odsoudil nespravedlivě, a však to že přihodilo se, ještě neslušnější jest, aby toho sbor kněžský se dopustil, než i toho příklady dovedl, nejnepravější však věc jest, aby celá koncilia to činila, však i to že stalo se, dokázal. Vše to vypravoval ozdobně a s velikým všech napnutím. A že všecka podstata pře jeho na svědcích záležela, mnohými důvody ukázal, že žádnému z těch svědků nemělo věreno býti, poněvadž jsou proti němu ne z pravdy, ale z nepřízně, zlobivosti a závisti svědčili; oznámil i příčiny záští toho, tak že nemnoho chybělo k úplnému všech přesvědčení; bylyť zajisté tak pravděpodobny, že kdyby nejednalo se o víru, bylo by svědectví těch jen lehce váženo. Pohnuli se všichni v srdcích svých a k milosti se nachýlili. Neb i toho doložil, že sám přišel dobrovolně ke sboru, aby se tu očistil; oznámil o životu a obcování svém, plném

šlechtnosti a ctnosti; předložil, kterak i mezi starými přiházelo se mužům týtýž nejučenějším, že rozdílně smýšleli ve věcech víry, ne ku podvrácení jejímu. ale k vyzkoumání pravdy; tak i Augustin a Jeronym nersrovnávali se, netoliko rozdílně, ale i na odpor sobě smýšlejíce, avšak beze všeho podezření kacířství.

Očekávali všichni, že buďto se očistí, odvolaje bludy, aneb vinen se dá, milosti žádaje: on však ani ke bludům přiznati se chtěje, ani k odvolání krivých nářkův cizích chuf miti se pravě, konečně dal se do vychvalování Jana Husa, před tím na oheň odsouzeného, tvrdě o něm, že byl muž dobrý, spravedlivý, svatý a té smrti nehodný. O sobě také pověděl, že hotov byl jakoukoli smrt podniknouti myslí zmužilou a stálou, ustoupiti nepřátelům svým a svědkům oném tak nestydatě lhoucím, kteříž ale někdy před Bohem, jehož oklamati nelze, počet vydají z toho, co svědčili. Velikou nad ním lítost měli všichni okolostojící; byliť žádostivi, zachovati při hrdle muže tak výtečného, by jen sám dobře byl smýšleti chtěl. Ale on stále trvaje na svém, zdál se z úmyslu po smrti toužiti, vždy chvále Jana Husa a tvrdě, že nic nesmyslil scestného proti církvi boží, ale že kázal proti neřádům kněžstva, proti jejich pýše, nádhernosti a skvostnosti; nebo kdež nadání a statkové zádušní náleželi prvé chudým a pohostinným lidem, potom pak na stavení a opravy chrámův obrácení býti měli, za neslušné pokládal dobrý ten muž, že se rozptylovali na nevěstky a kuběny, na kvasy a hody, na chování psův a koní, na drahá i skvostná roucha, a jiné věci náboženství Kristovu nepríslušné.

V tom pak dokázal největšího vtipu, že když řeč jeho přetrhována byla křiky rozličnými a mnozí mu odmlouvali, stíhajíce slova jeho, žádnému neodpustil, aby ho nedotekl, ale nade všemi se mstě, všecky buďto zastyděti se aneb umlknouti přinutil. Když se hluk rozmáhal ve sboru, sám se pozamlčev, někdy zástupy z toho káral; potom přece řeč svou konal, žádaje a

prose pro Boha, aby ho nechali mluvit, poněvadž ho potom více slyšeti nemají; nikdy se hřmotem ustrašiti nedal, jsa mysli pevně a neohrožený. Ten pak byl předivný důvod jeho paměti, že tři sta čtyřiceti dní seděl ve hloubi věže smrduté a tmavé, na kteréhožto vězení tvrdost sám naříkal, právě, že jakož na statečného muže náleží, ne proto si stěžoval, že nehodné věci trpěl, ale že se divil takové proti sobě nelidskosti; v tom místě zajisté nic netoliko čisti, ale ani viděti nemohl, ať nic nedím o sklíčení ducha, ježto ho každodenně trápit musilo a všecku paměť z něho vyraziti mohlo: však on tolik vysoce učených a moudrých mužův k své při za svědky přivedl, tolik svatých doktorův církve k utvrzení svého smyslu připomenul, že by toho příliš bylo, i kdyby po ten veškeren čas v největší práznosti, v největším pokoji s učenými studii byl se obíral.

Řeč jeho libá, prostranná i zvučná byla, s jakýmsi důstojenstvím hnutí řečnického, jak v objevení hněvu, tak i v hýbání k lítosti, kteréžto však ani nehledal, ani dojíti sobě nežádal. Stál neohrožený a smělý, smrti netoliko pohrdaje, ale jí žádostiv jsa; řekl by, že jest druhý Kato. O muže věčné lidské paměti hodného! Nechválím, jestliže co proti řádům církevním smyslíl; obdivuji se jeho učení, mnohých věcí známosti, výmluvnosti, líbeznosti v řeči a bystrotě v odpovídání: ale bojím se, že vše to jemu k záhubě od přírody propůjčeno bylo.

11. Potom dán mu čas k rozmyslu a ku pokání za dva dni. Mezitím navštěvovali ho mnozí muži vysoce učené, aby jím hnuli od smyslu jeho; šel také kardinál Florentinský k němu, aby ho navedl na cestu pravou. Ale když neustupně zastával bludy své, konečné (v 21. valném sezení sboru, dne 30. května) odsouzen jest za kacíře a ohněm spálen. Jasným čelem a veselou tvářící šel ke smrti, neleka se ani ohně, ani muk, ani zahynutí. Nikdy žádný ze stoikův nepodstoupil smrt tak stálou myslí a srdcem zmužilým, jako tento jí žádati se zdál. Když přišel na popraviště, sám

se svlékl z šatův a padnuv na kolena, modlil se před kolem, k němuž nahý přivázán byl mokrymi provazy a řetězem; potom obložili ho dřívím, ne drobným, ale obhroublým až do prsou, slámy mezi ně nakladše. Jakž dříví hořeti počalo, jal se zpívati píseň, kterou mu sotva oheň a dým přetrhl. To pak bylo největší znamení stálosti mysli, že když kat se zadu chtěl zapáliti oheň, aby ho neviděl, on „sem přístup“ dí, „a zapal přede mnou; neb bychť se bál ohně tvého, byl bych sem se nedostal.“ Tímto způsobem zahynul muž nad míru znamenitý. Díval jsem se na skonání jeho, spatřil jsem vše, co se dalo. Buď to že nevěra, nebo neustupnost u příčině byla, věru, muž ten umřel vždy jako pravý filosof!

Dlouho jsem píseň zpíval, maje k tomu nazbyt chvíle. Nebo neměv co jiného dělati, aspoň něco dělati jsem chtěl a vypsati tobě věc nemnoho rozdílnou od starých historií. Ani zajisté onen Mucius tak směle a tak srdnatě nevložil na oheň ruky své, aby ji spálil, ani Sokrates s tak dobrou a veselou myslí jedu nevypil, jako tento Jeronym ochotně oheň podstoupil. Ale o tom dosti. Odpusť slovům mým, jestliže jsou příliš mnohá. Nicméně ta věc delšího a obsírnějšího obsahu potřebovala; ale já nechtěl jsem býti příliš žvavý. Měj se dobře, milý Leonarde. V Konstanci třicátý den máje, kteréhožto dne M. Jeronym pro kacířství upálen 1416 *).

Skonal Jeronym, jsa muž asi 37letý, o deset let mladší nežli mistr Jan Hus**). Co se zevnějšku jeho týká, mistr Jeronym byl silné a zdravé postavy tělesné, kteráž podporovala sílu jeho řečnickou. Obličej měl výrazný, pohled sympatický, takže vábil k osobě

*) Překlad ten není moderní, ale přiléhá věrně k humanistickému líčení slohem svým. Pochází od Adama z Veleslavína.

**) Místo, kde Jeronym a Hus upálení byli, s úplnou určitostí označiti nelze. Dlužno je hledati na předměstí Kostnice, které slove „Ráj“ a sice na prostranství, jež jmenuje se „Malý Brůel.“

své. Nosil dlouhé černé vousy, někdy jako dvořan se holil. Také oděv mistrovský zaměňoval někdy v pestřejší dvořanský. Na příklad z pobytu jeho v Krakově r. 1413 dovidáme se, že první den viděli jej lidé s dlouhými černými vousy, ale již nazejtří objevil se před králem Vladislavem co hotový dvořenín: to jest bez vousů, v rudé sukni a kápi, lemované šedivou kožešinou. V Kostnici dlel v oděvu mistrovském. Na srovnání s Poggiem vizme, jak jiný očitý svědek, Oldřich z Reichenthalu, dopsal nekrolog Jeronymův: „Byltě muž silný, tlustý a měl dlouhou hustou černou bradu. I plakalo mnoho učených pro něho, že takový učený muž tímto způsobem musil zahynouti i duší i tělem. Bylt mnohem učenější než mistr Jan Hus.“

III. Význam mistra Jeronyma.

12. Z průběhu života mistra Jeronyma Pražského i z utrpení jeho může býti osobní povaha jeho čtenářům jasna. Jeronym byl muž ovšem znamenitý. Sluší jen uvedeno býti, že česká země v době husitské reformace v XV. a XVI. století zrodila největší počet povah geniálních, mužů vynikajících buď duchem a rozumem velebystrým, buď silou povahy a talentu státnického, buď rekovstvím na poli válečném, jako žádný národ evropský v době současné a jako národ český v žádné pozdější době již tolik mužů kvádrových neměl i nemá. Milič z Kroměříže, Tóma ze Štítného, Matěj z Janova připravují cestu, po níž kráčeji Hus a Jeronym. Po velkých pak těch mučennících sotva lze přehlédnouti řadu mistrů, která v rozpaky uváděla svatý sbor otcův basilejských, z nichž nejpopulárnější jest jméno Rokycanovo a na blízku jemu Chelčického; sotva lze přehlédnouti řadu bojovníků božích za Janem Žižkou z Trocnova i Prokopem Velikým. A z ducha obou řad těch konečně vyroste ten veliký král, jenž světu všemu navzdor žezlo třímal, Jiří z Poděbrad a z Kun-

šátu. Jeho podpírá na sesterské Moravě ryzí husita, málo menší přítele svého, Ctibor Tovačovský z Cimburka.

Než vraťme se k mistru Jeronymovi. Rovnaje se výtečnými dary ducha, bystrým vtípem a úchvatnou výmluvností mistru a příteli svému, k němuž od mládí přivinul se láskou nejvroucnější, lišil se od něho především tím, že nebyl knězem, nýbrž světským mistrem na vysokém učení. Nad mistra Husi — tohoto muže čistého charakteru, přísného a opravdového života — vynikal Jeronym svou pohyblivostí mysli a prudkostí, kterýchžto vlastností nemohl potlačit ani v cizině. Za to nedostihl Husa neoblomným vytrváním při svém přesvědčení, jsa i svobodomyslnější u volbě prostředků proti svým odpůrcům. Vídenským učencům prchne a zašle jim ještě humoristický list. Ano popřel na chvíli část svého přesvědčení, aby vyvázl z tenat svatých otců, neboť byl sanguinik. Mužové takové leťory rodívali se druhdy na půdě řecké; takový byl zajisté slavný státník Themistokles. Z Čechů před ním podobal se mu Milič z Kroměříže. V oba tyto české horlivce vtělila se ona jarota citu i obraznosti, ona hluboká nábožnost, ona čilá jemnost i urputná odhodlanost, jimiž národ český od jakživa se vyznamenoval. Stateční to byli hlasatelé, kteří jako hromem bili proti zlu!

Nejspíše také, že Hus i Jeronym každý z jiných příčin přilnuli ke knihám mistra Oxfordského. Hus v nich nepopíratelně více hloubal, rozumoval: výmluvný a jarý horlivec Jeronym nalezal v nich však spíše onu rozhodnost a sílu, k níž krajané Milič z Kroměříže a Matěj z Janova nebyli ještě dospěli. Knihy Viklefovy napájely také smělou Jeronymovu obraznost a proto nejenom je studoval, nýbrž i studujícím radil, aby zvláště knihy artistické horlivě čítali.

Hus byl Čech z jihu a snad za celý život nepřekročil, leč do Kostnice a před tím dávno do Wilsnaku v Branibořích v posláni arcibiskupa Zbyňka, hranice

země české; moudrost jeho byla samorostlá, z domácích škol: Jeronymova bujného ducha však pudila žízeň po učení od mládí za hranice a neuhasil jí na několika tehdejších vysokých učeních, nýbrž zdálo se, že smělému duchu jeho celá Evropa nestačila. Proto nabyl více příležitosti k obratnosti polemické a výmluvnosti, která zbudila v Kostnici udivení větší nežli mistra Jana Husi. Nabyl ve světě vzdělanosti všestrannější. Slyšeli jsme již Poggia pravícího: „Nikdy jsem neviděl muže, kteréhož bych více přirovnati směl k řečníkům časů klassických, jenž takové podivení v nás vzbuzují.“ A na konci takto svědčícího: „Ó muže věčné paměti lidské hodného! Nechválím, jestliže co proti řádům církevním smýšlel, obdivuji se však jeho učenosti, mnohých věcí známosti, výmluvnosti, líbeznosti v řeči, bystrotě v odpovídání. Ale bojím se, že vše to jen k záhubě jemu od přírody propůjčeno bylo!“

13. Význam práce Jeronymovy pro husitství dnes není nám však tak oslňující, jako mistra jeho Husi, neboť Jeronym rozvínoval činnost svou na okamžitý úspěch, na praktické provádění zásad Husových. Aby se zvěčnil knihou, nepostaral se.

Jeronym byl uznaným filosofem své doby a působil pro nauky nové nikoli z kazatelny, nýbrž z kathedry. Dle vyličení humanisty Poggia podobal se filosofům stoickým, odhodlaným umíráním svým; dle jiného svědka očitého, Dětricha Freye, jenž psal „Historii koncilia Konstanského“ latině, všichni přítomní iitovali Jeronyma při smrti, jen on sám sebe nic. Oldřich z Reichenthalu taktéž poznamenává, že Jeronym byl mnohem učenější nežli Jan Hus, a že mnoho učených pro něho plakalo. A stavové čeští psali do Kostnice v týž rozum o jeho učenosti.

Nicméně mistr Jeronym nebyl Husovi tím, čím učený Melanchton doktoru Lutherovi, neboť povaha jeho nenesla se k tomu. Spíše významem svým podobá se pozdějšímu volenému arcibiskupu Janovi z Rokycan, od něhož ani co do povahy osobní mnoho se neliší.

Ani Jeronym ani Rokycana nezbudovali žádné věty věroučné, nezasadili v soustavu nové nauky ani jedné snad vlastní myšlenky; avšak proto přece význam obou časový je nevšední. Jeronym proslul co neunavný agitátor a úchvatný řečník, jenž v provádění myšlenek nových byl vždy rázným, útočným „rytířem božím“ a hlasatelem nauky Husovy nad jiné mocným. Moc jeho jevila se důraznými slovy a bezprostředními skutky.

Jiný význam Jeronymův pro husitství spočívá v cestách jeho. On přinášel z Anglie knihy mistra Oxfordského, reformatora smělého, v němž horlení české nalézalo podpory; on znaje více jazyků národních kromě latiny roznášel myšlenky své i Husovy po střední Evropě. Jeronym byl své doby známější osobou v cizině, nežli Hus.

Vzhledem k učení Husovu a Jeronymovu sluší to připamatovati, že všechna činnost obou našich reformátorů nesměřovala původně naprosto ku přesuzování článků víry a nebylo v ní skepse. Práce jejich směřovala k zavedení oprav ve hlavě i údech celého tehdejšího porušeného stavu církevního. Bohoslovné knihy mistra Viklefa dostaly se do Čech mnohem později, nežli filosofické. Ale když mistři Pražští poznali z posledních slova jeho neméně důmyslná nežli horlivá proti porušenosti všelikých řádů církevních, slova ta padla u nich na půdu drahně dob již připravenou. Toť byli posluchači již někdy Valdhauserovi, Miličovi; toť žáci hloubavého učitele Matěje z Janova. Zvláště mladí mistři čeští, mezi nimi Hus a Jeronym, jakož i studentstvo s velikým zalíbením naslouchali řečem Viklefovým, nemálo asi radující se z toho, že i v jiných zemích kromě Čech usiluje se o církevní opravu. Nauky však Viklefovy věroučné působily u mnohých rozpaky. Známo jest, kterak sám Jeronym prohlašoval se o nich v disputaci de quolibet. Mistr Hus hloubáním v nich první protrhl hráz pravověrnosti a octl se na půdě protestantismu, jež rozvíjel jmenovitě v době vězení svého Kostnického. Tehdy také vznikla již první odchylka litur-

gická v Čechách, započatá Jakoubkem ze Stříbra. Mistr Hus ji schválil.

Ale Jeronym — sám o učení křesťanském nebádaje — nýbrž všude jen proti zkaženosti církevní horle, jakož jsme ho viděli v disputaci od odpustkách, mistr Jeronym nepokročil na dráze Husově dále, nežli kde Hus byl v Čechách. Náhledů nových o církvi, o spasení, o víře, o písmu sv. a jiných článkův Husových z vězení Jeronym neznal. Klíč k odsouzení jeho mnohem více nežli k Husovu hledati sluší ve mstě a vášnivě nenávisti kněžstva, kteréž kdysi kárával. Odtud si snadno vysvětliti, kterak Poggio přiznati musil o něm: „smýšlel-li tak u víře skutečně, jak slovy vyznával, žádná hodná příčina smrti, ale ani nejmenšího provinění na něm nalezeno býti nemohlo.“

14. Učení Husovo a Jeronymovo má význam epochální pro novou periodu křesťanství, pro nový věk v dějinách světových. Smrt Husova a Jeronymova má význam epochální pro dějiny národa českého, jenž náhle v dějinách národů zaujal přední místo. Klíčem obou mistrů národ český otvíral nový věk! Hus a Jeronym jmenují se obyčejně vedle sebe, protože duch jejich háral týmž směrem, třebaš Hus tvořil a Jeronym jen upevňoval; protože oba spojovalo důvěrné přátelství, které je přivedlo v týž žalostný osud — na hranici Kostnickou. Hus a Jeronym jsou vždycky vedle sebe jako souhvězdí.

Smrt jejich měla větší význam, nežli otcové Kostniční tušili, když zničením jich nechtěli více než zachrániti autoritu církve, moc a platnost zákonů církevních a svou vlastní důslednost. Není téměř ani pochybnosti, že kdyby Hus a Jeronym byli odsouzeni bývali třeba jen k vězení doživotnému, nikoli k zahynutí na hranici, husitství v Čechách nikdy nebylo by vyšlehlo v tak obrovský plamen. Byloť by se nejspíše omezilo na třídy učencův a lidu vzdělaného jako Viklefsmus v Angličanech, ale obecný lid bylo by málo proniklo. Jest ovšem věc jistá, že národ český později

ne toliko pro tyto dva upálené mistry své sáhnul ke zbrani, nýbrž z jiných příčin více: ale neméně jisto jest, že by bylo nepříšlo k boji vůbec, kdyby byl zachoval dávnou svou úctu ke sboru a k mocnostem církevním vůbec. Této však úcty lid český obecný zbavil se, nemoha ve své prostotě srovnati s citem svým, s citem pravdy a spravedlnosti, že mužové, kteří sami pobožně živi byvše, tak horlivě se i vynasnaživše o mravné celého národa ušlechtnění, odsouzení jsou k nejukrutnější smrti a že viděl lid český slaviti vítězství nad nimi těch zuřivých protivníků, jichž život byl zkazený v palácích jejich doma i zde v Kostnici, jakož o tom pověsti ošklivé se roznášely na všechny strany a sám miláček Hus 26. června 1415 ve psaní všem Čechům psal: „O byste viděli ten sbor, jenž se nazývá sborem najsvětějším a jenž nemůž poblúdit: jistě spatřili byste ohavnost převelikú, o níž sem slyšel obecně od Švábův, že Konstancie neb Kostnice, jich město, za třidceti let nezbude hřiechův, které jest spáchal ten sbor v jich městě. A řkú (Švábi) více. že sú sě všichni pohoršili tiem sborem; a plvali druzí, vidúce ohavné věci!“ A jindy: „O by Pán Ježíš byl řekl ve sboru: kto z vás jest bez hřichu svatokupeckého, ten potup Jana papeže! zdá mi se, že by jeden po druhém byl vyběhl!“

Proto Husovo a Jeronymovo jméno, mužů neviných, nadchlo národ do nejzažší prosté chaloupky.

15. Byla v tom také urážka národní a z listů pánů českých trpce na to žalováno. V tehdejších letech živel český dobýval již Prahy a půdy své, o niž za posledních Přemyslovců byl připraven, po krajích venkovských, ano v národě českém probouzelo se i všeobecné slovanské vědomí. Známo jest, kterak Hus dorážel na Němce; podobno jest však, že Jeronym v horlení proti Němcům mistra svého předstihl. Byloť mu vůbec vrozeno bojovati ostřejší zbraní. Chceme-li poukázati na význam Jeronymův jako vlastence, všimněme si toho, že vystěhování německých professorů a studentů Hu-

sovi i jemu za vinu kladeno. Má zajisté přední zásluhy o probouzení živlu českého, jenž po válkách husitských potom zemi českou pro sebe si vyčistil. Že s mistrem Husí byl v Kutné Hoře u krále Václava, řečeno svým místem. Na konciliu Kostnickém ozvalo se v něm mocně vlastenectví, an pronikaje nespravedlnost, jaká se Čechům děje od Němců, o tom pronesl ve shromáždění 26. května 1416 stízná slova: „Chtěl-li Čech postouplý v uměních živiti se, nemaje odjinud pomoci, nucen byl po vesnicích a městečkách se ohlédati a v malých školách děti vyučovati, aby si takto potravy získal,“ kdežto Němci z tučných prebend tyli.

Ano Jeronym zasáhl ještě dále. Je známo, že hned v prvních letech válek husitských v Čechách propukly tužby po králi z rodu slovanského. Zraky se obrátily ke králi polskému a ještě více ke knížeti Vitoldovi litevskému. Byl sice Vitold již stařec, ale ducha vždy ještě bujarého, podnikavého a rázného a známá jeho ctizádost i panství chtivost dávala naději, že uchopí se myšlenky veliké a smělé, která by mohla ukojiti tužby netoliko české, nýbrž i jiných krajín a národův. Byla to myšlenka slovanství: spojení více národů slovanských pod jedno žezlo a ustrojiti v něm jednu církev a jedno vyznání náboženské pod známkou posvátného kalicha. Sám Vitold přiznával se k církvi římské, ale poddaní jeho byli větším dílem pravoslavní Rusové, tudíž podobojí jako Čechové.

Stavové moravští pší králi Sigmundovi již 8. května 1415, že tím scestným narčením Husovým „všecka korrupce Česká i jazyk Slovenský jest pohaněn.“ Mezi válečnými Husity také mnozí již rozuměli myšlénce slovanské. Bratr Jan Žižka ve svém řádu vojenském (z r. 1423) výslovně praví, že zástupové jeho bojují netoliko „pro vysvobození pravdy zákona božího,“ ale také „ku pomoci věrným církve svaté, a zvláště jazyka českého i slovenského.“ Mistr Jeronym Pražský, který s Vitoldem roku 1413 o věcech těch rozmlouval, jsa na poradu pozván, zdalíž neměl v tomto směru

ne-li výslovného a zúmyslného aspoň nepřímého účastenství?

16. Abychom se však k činnosti jeho řečnické vrátili — jest mimo veškeru pochybnost, že mistr Jeronym byl jeden z nejpřednějších řečníků svého času. Pohříchu však ze skvělých řečí jeho nedochovala se nám ani jedna celá. Všecko, co známe, jsou jen ony zlomky, které známe v latinském jazyku z listu Poggiova a ve „Vypsání o mistru Jeronymovi z Prahy“, kterážto poslední ovšem jsou zajímavější, majíce vesměs ráz 15. století a jsouce snad většinou doslovně věrná.

Spisovatelská činnost Jeronymova je velice podřízena působení jeho řečnickému a učitelskému. Při těchto směrech neměl zajisté kdy chápati se péra, jakkoli nadání znamenitého by se mu nebylo nedostávalo, neboť se všeobecně vynáší při něm jasnost řeči, síla obrazův a bohatství obrátů v dokazování. Snad kromě několika krátkých dissertací učeného nesložil nic, a neznáme ani těch. Svě doby často jmenován býval samostatný jeho spis latinský, zvaný „Compendiosa descriptio vitae et mortis M. Johannis de Hussinecz“ (životopis Husův), jehož rukopis byl v knihovně Rožmberské a dostal se do Švédska.

Bratr Jan Blahoslav ve své Grammatice přepisuje Jeronymovi „spis, kdež řeč o smrti.“ Možná že na tento spis vztahuje se narážka životopisu jeho, kdež se čte, že Čech jeden zvěděv dům Jeronymův v Kostnici, přistúpil k oknu i vece Mistru Jeronymovi takto: „Mistře milý, měj se dobře a buď stálý a neboj se pro pravdu podstúpiti smrti. Všaks o smrti rozprávěl mnoho, když si svoboden byl.“ Odpověď jemu: „Milý bratře, děkujiť z navštívenie a věz, žeť se smrti nebojím. Někdy o nie jsme mnoho mluvili, jižť sluší okusiti, cožť ona učiniti muože.“

Společně s mistrem Husí přeložil některé spisy Viklefovy na jazyk český. Avšak ani v jazyce českém nezůstalo literárního po Jeronymovi nic. Na sboru Kostnickém vytýkalo se mu, že ze slov písma svatého roz-

ličné písně české složil. Jen jako na ukázkou jazyka českého zachoval se nám list Jeronymův psaný panu z Kravař, jež na konci podáváme.

17. Nicméně památka jeho udržela se v paměti lidské živá od časů života jeho až na naše dni. A to jak v cizině, tak ovšem zvláště ve vlasti Jeronymově.

Ku známosti jeho v cizině přispěli dějepisci koncilia Kostnického a to především šlechtitný Giovanni Francesco Poggio Bracciolini, jenž se narodil r. 1380 a zastával úřad sekretáře papežského až do roku 1452. Zemřel co kancléř Florentinský r. 1459. Těžko rozhodnouti, čím proslul více v cizině, zdali nalezením spisů římského spisovatele Quintilliana pokládáných za ztracené v klášteře sv. Havla (St. Gallen) blízko Kostnice. či výtečným listem o Jeronymovi Pražském, jímž oslavil mistra českého i sebe. Počna od Eneáše Sylvia (Pia II.) všichni dějepisci čeští připomínají psaní Poggiovo, které již za života spisovatelova mezi humanisty a historiky bylo „v Evropě široko daleko na slovo vzaté.“ Napsal též historii Florentinskou.

Jiný očitý svědek utrpení mistra Jeronyma Dětřich Vrie (Frey) svědčí ve svých dějinách koncilu Kostnického, že všichni přítomní „litovali Jeronyma, jen on sám sebe nic.“ Takové zprávy Jeronymovi vždycky zjednávaly úctu za hranicemi vlasti své. Připomeňme ještě Oldřicha z Reichenenthalu, jenž historické dílo své počal psáti teprv o 20 let později a třebaž i často podle pouhé paměti, takže Husa s Jeronymem mátl, nicméně na mnoha místech chvalné svědectví o něm vydal. Ani pomlouvačný Eneáš Sylvius nemohl odepřít mu téže pochvaly jako Husovi, pravě, že zahynuli oba s neohroženým duchem a jakoby na hostinu zváni byli.

Ve století minulém přispěla k úctě mistra Husi a Jeronyma Pražského veliká práce „*Historia et monumenta Joannis Hus atque Hieronymi Pragensis, confessorum Christi*“ (1715—1740), v níž uloženy dva latinské životopisy Jeronyma Pražského, „jenž jako

Eliáš na ohnivém voze do ráje se vznesl“, kázání, které měl neznámý kněz o smrti obou svatých v Betlémské kapli a konečně latinské „Epitafium“ na Jeronyma.

V zemích jazyka českého jména Hus a Jeronym, jakož přirozeno, velmi často zaznívala ze rtů českých a bývala heslem mocně působícím v potomních letech bojů husitských. Nechtě připomeneme aspoň několik veřejných prohlášení o památce Jeronymově. Universita Pražská vydala r. 1417 nález, týkající se osob mistrů Jana Husa a Jeronyma z Prahy, kteří již tehdy od obecného lidu v Čechách pokládáni byli za svaté a za mučenníky pro víru Kristovu. Podnět k tomu byl ten: Jakož se universita byla postavila v nedostatku hierarchie v církvi české a vrchní moci duchovní za autoritu své strany vůbec, tak i v této příčině — vydavši svědectví obšírné, jak o Husovi v soukromém životě, dobrém jeho chování, pobožnosti, milosrdných skutcích, výmluvné horlivosti v obracování chybných a hříšných na pravou cestu, o jeho učenosti, kterou divně předčil nade své vrstevníky. Dále o jeho neohroženosti v hájení pravdy, stálosti u víře, kterou smrtí potvrdil, pro kteréžto cnosti tudíž jest vroucí žádost všech, jako se jím stal pravým a světlým příkladem ve všech bězích, aby také jiným Kristovým věřícím byl svědkem pravdy křesťanské. Kratšími poněkud slovy, ale neméně chvalně děje se svatá zmínka o mistru Jeronymovi Pražském.

Na kázáních téhož času v Betlémě chváleni byli co mučenníci nejen Hus a Jeronym, nýbrž i ti tři mládenci, kteří v Praze sťati byli pro odpustky a ti dva, kteří před nedávnem z téže příčiny upálení byli na Moravě v Olomouci. Možná že ono kázání latinské uvedené v „Historia et Monumenta“ je překlad českého, nám teď neznámého.

O zbožném uctívání obou mučenníků českých zvědělo koncilium ovšem záhy. Proto papež Martin V., nežli se sbor církevní z Kostnice rozjel, vydal o zále-

žitostech českých 22. února 1418 několik listů, v nichž žalostně vypravoval o vzniku a vzrostu husitství, potvrdil všecko, co sbor vykonal proti kacířství, a napomínal odpadlé Čechy a Moravany, aby vrátili se do lůna církve římské, stihaje při tom kletbou všecky zatvrzelé a vyzýváje duchovní i světské moci, aby zakročily tresty zákonnými. Také zamýšlel pokračovati v zavedené při proti králi Václavovi a proti jednotě panské v Čechách, leč Sigmund odvrátil pohromu tu od bratra. Ve 24 článcích však sbor naznačil způsob, jakým by se proti kacířům českým pokračovati mělo. Král Václav IV. měl se zavázati přísahou, že šetřiti bude svobod církve římské a nedá jí blížiti; Husité všichni měli býti donuceni, aby odpřisáhli své bludy; Pražská universita budiž napravena, tak aby přední učitelé husitští postavili se před papeže; spáleny buďte všecky knihy husitské, a kdokoli by Husa nebo Jeronyma za svaté vydávati se opovážil, ať se ohněm spálí co kacíř vzdorný atd. atd.

Král Václav sám si mnoho článků těch nevšímal, neboť brzy na to dal znova prohlásiti zákon, kterým se zapovídalo každé pohánění obyvatelů českých před zahraničný jaký soud; tím méně šetřil jich lid obecný, který v té době právě ve všech vrstvách do šířky i do hloubky přilnul k oněm dvěma svatým jménům. Ba jako v odpověď papeži Martinovi V., když stavové čeští po náhlé smrti krále Václava svoláni byli nejvyšším purkrabím Čechem z Vartenberka na zemský sněm, vydali několik článků, které dle obyčeje starodávného měly podány býti novému králi před přijetím jeho do země jakožto podmínky. Články ty směřovaly především, aby pojištěna byla Čechům svoboda náboženství; nehledě k ostatním bylo usneseno, aby kaceřování M. Jana Husa i M. Jeronyma pro zastavení sváru mezi lidmi, v celé zemi přísně zapovězeno bylo! Král Sigmund ovšem koruny tehdy nenabyl.

Co se životopisů českých mistra Jeronyma týká, nejstarší jest „Vypsání o Mistru Jeronymovi

z Prahy,“ vypravování to o při a smrti jeho podobného rázu, jako spis mistra Petra z Mladenovic, miláčka Husova, o Janu Husovi. Takový spisek Mladenovicův, českým jazykem složený, předčítával se kdysi v Čechách lidu v kostele. Možná jest věc, že tento spisek o Jeronymovi z Prahy pochází od Petra z Mladenovic. Každým činem povstal nedlouho nebo hned po událostech. Jazyk český je v něm ryzí jako zlato. Jako vůbec dějiny české patnáctého století jsou nejčestější, tak zvláště jazyk Husův a stoupencův jeho, jazyk pozdějších Bratří českých vyniká neporušeností, čistotou a samorostlostí ve skladbě i slovech. Toto vypsání, jako „Starí letopisové“, okouzljuje nás elementární silou výrazu a českým duchem jazyka. Ani jeden vzdělanec český neměl by si odepřítí čtení spisů Husových, čtení Starých letopisův. Proto na ukázkou jazyka, ovšem neméně na doplněk životopisu našeho, jenž sestaven dle velikých prací Palackého a Tomkových, položeno na konci celé ono „Vypsání,“ jak je Goll nalezl v saském Freiberce. Týž rukopis chová se ve Švédsku v biskupském městě Strengnäs. Toto „Vypsání“ bylo i tištěno. Jeden takový tisk chová se v českém Museum (sign. 67. K. 5.). Druhý tisk je ve dvorní knihovně Vídeňské, a má nápis: „Život a skonání slavného mistra Jeronýma, jenž jest upálen v Konstanci pro pravdu boží, i umřel jest na při mistra Jana Husi.“ Na listě titulním jest obraz ve dřevě rytý, představující mistra Jeronyma Pražského s nadpisem: „S. Mistr Jeron.“, to jest Svatý Mistr Jeronym. Ve mnohých věcech Vídeňský tento tisk je rozdílný od musejního a pochází od jiného spisovatele. Na příklad uvádí se v něm začátek písně velikonoční, kterou mistr Jeronym zpíval na hranici (Čas. česk. M. 1877):

„Zdráv buď přeslavný dne,
v poctivosti nad jiné časy hodný,
Pán Bůh nad peklem a ďáblem
zvítěziv nebesy vládne.“

Podobný životopis napsán byl o mnoho později od Šimona Valecia, faráře u sv. Petra, později u sv. Vojtěcha v Praze. Slove „Počíná se život a skonání slavného M. Jeronyma, jenž jest upálen v Konstanci pro pravdu boží.“ Rok 1598 a 1612.“ (Jungmann ve svých dějinách literatury české).

Památka Husa a Jeronyma co svatých uctěna i v kalendářích českých, což stalo se bez obtíží, poněvadž universita Pražská kalendáři vládla. Určité se udati nemůže rok, kdy Hus a Jeronym počali se v kalendářích klásti mezi svaté, neboť kalendáře se nám nezachovaly a neví se ani, kdy první český kalendář tištěn, snad v letech 1470—80. Od doby tisku však nevycházelo kalendáře, jenž by neměl na den 6. července svátek mistra Jana Husi a 7. července svátek mistra Jeronyma Pražského. Ba doložiti lze, že na Moravě, kde panovala svoboda náboženská v nejvolnějším smyslu, vycházely kalendáře tak ryze husitské, že mívaly 8. července mezi svatými také bratra Jana Žižku z Trocnova. Na příklad z roku 1544 pochází takový kalendář v Prostějově vydaný od Jana Olivetského, proslulého tam kališnického tiskaře. Svátky Husův a Jeronymův jsou červeně tištěny, Žižkův jen černě.

Mistr Petr z Tulechova ve svých kalendářích (čili minucích) kladl památku M. Jana Husi a M. Jeronyma červeně několik let po sobě na 6. července. Tak tomu bylo, pokud víme, od r. 1577 a následujících.

Památka Husova i Jeronymova však svěřila se v kalendářích dotud, pokud církev katolická opět nevládla v Čechách, jmenovitě na universitě. Práví se, že ponejprv obě jména svatých vypuštěna roku 1585 týmnž mistrem Petrem Kodycillem z Tulechova. Mistr věnoval svou minuci pražskou čili dle našeho kalendář bratřím Bořitům z Martinic a tam jména ona scházela, na čež se katolíci vysmívali podobojím verši:

A to se stal v Čechách kus,
vyletěl z kalendáře hus.

Zabezpečeno není, že to bylo naposled, neboť minuci pozdějších teď nemáme. Za to však Kodiceillus stihán byl satirou a opovržením až do smrti. Spíše zdá se, že vypuštění Husa s Jeronymem nestalo se rázem. Minuci téhož Kodiceilla z roku 1588 ovšem nemají svátků těch, avšak v pranostice klade ještě „po památce mistra Jana Husi.“ Roku 1590 Adam Huber Mezeřícký, slovatný lékař, netroufal si již na den 6. července položití svátek, ale za to nevsadil na ten den žádného jiného svatého, nechav místo to prázdné. A roku 1591 den ten označil aspoň červenými písmeny M. J. H. — Pavel Skála připomíná, že za popravý Staroměstské r. 1621 jeden z direktorů, Kobr, „přivozoval příklady proroků, apoštolů a mnohých učeníků, i M. Jana Husa, M. Jeronyma a jiných, kteří se opravdově o pravdu ujímali a musili se s mnohými zármutky potkávat.“

Vypadla-li z knížek jména svatých, vypadla povolně. Tomu nasvědčuje okolnost z konce předešlého století. Piarista Gelasius Dobner připomíná, že Husa kacíře i podnes kacíři připomínají ve svých kalendářích. V nynějších kalendářích církví evanjelických připomíná se památka tohoto neohroženého zastance pravdy boží v den úmrtí, 30. května.

Letos oslavena bude památka našeho Jeronyma v daleké cizině způsobem zvláště okázalým. Chystají se ctitelé jeho putovati do Kostnice, kde v den upálení Husova, 6. července, zasazena bude na vězení, v němž mistr Jeronym žalařován byl, deska pamětní*).

*) Roku 1879 usnesly se zahraničné českoslovanské spolky, aby z přebytku příspěvků na Husovu desku v Kostnici zřízena byla pamětní deska na vězení Jeronymovo. Potřebný obnos doplněn dobrovolnými sbírkami v Čechách a jinde, veškeré pak přípravné práce obstaral k účelu tomu komitet zvolený ze středu spolku českoslovanského v Berlíně s předsedou p. J. Hrabětem v čele. Rada města Kostnice ochotně svolila k zařízení desky, taktéž i majitel domu, v němž jest vězení Jeronymovo, vyhověl žádosti komitetu, aby na domě jeho zasazena byla deska. Tak po 3 letech opatřena skvostná deska pamětní, která důstojně

Pokusy postaviti mu v Kostnici pomník, svého času zmařeny byly, později pak přece opatřen hrob Husův a Jeronymův pamětním kamenem*) a tak již brzo bude aspoň deska zdobiti místo, kde velikán náš poslední okamžiky svého života strávil.

Z á v ě r e k.

Nežli pak řádky své skončíme, toť náš soud o Jeronymovi Pražském: Staří Čechové neupadali snadno v modloslužebnictví osob, jak za dnů našich do zvrhlosti

řaditi se bude k desce Husově, jež rovněž r. 1878 v Kostnici byla zasazena. Obě desky zhotoveny jsou dle nákresu na slovo vzatého umělce Wachsmanna. Délka Jeronymovy desky činí 2 m. 20 cm. a výška 1 m. 40 cm. Spodní deska jest z bílého kararského mramoru z dílny Sandtnerovy v Praze. Uprostřed nalezá se mistrně provedená podobizna Jeronyma Pražského v podobě medalionu v nadživotní velikosti, nad ní nápis „Věnovali Čechové“ a dole nápis německý. Medalion tento modeloval mladiství sochař Celestin Klouček, professor uměl. průmysl. školy ve Frankfurtě n. M. a sice dle podobizny ve vídeňské dvorní knihovně. Po levé straně podobizny na mramorové desce jest nápis: „M. Jeronym Pražský, český reformator, vězněn v tomto domě roku 1415 až 1416“; na pravé straně jest nápis německý. Kolem desky jest římsové vroubení s pěknými články dvou listů, nad podobiznou a pod ní jest ornament ve slohu renaissance a ještě kromě toho symboličtí dva hadové oheň sršící. Římsová část, medalion, rámec a veškeré ornamenty z bronzu nejlepší jakosti zhotoveny byly v umělecké kovolitecké dílně Maškově v Karlíně.

*) R. 1834 vytкло si několik měšťanův kostnických za úkol, postaviti za městem, asi tam, kde Hus a Jeronym zemřeli v plamenech, důstojný pomník a požádalo také české obce Prahu, Tábor a Husinec za hmotnou pomoc, avšak vláda badenská uznala za dobré, zakázati projekt ten. Opatrnost vlády té šla tak daleko, že r. 1840 dvakrát nepovoleno pojmenovati parník na bodamském jezeře jménem „Hus“. Teprve po letech zpomenuto opět památky Husovy a Jeronymovy. R. 1860 usneseno se v obecním zastupitelstvu kostnickém, ozdobiti hroby obou mučenníkův pamětním kamenem, proti čemuž vláda tentokráte ničeho nenamítala. Základ kamene položen jest dne 6. července 1862. Na jedné jeho straně vyryt jest den upálení Husova a na druhé Jeronyma Pražského, kolem pak ohražen jest vysokou mříží železnou, aby prý fanatismus nemohl ubližovati tomuto kameni!

až je vypěstováno. Ctěn byl, kdo měl zásluhy. Mistr Jeronym Pražský byl ctěn. A což závažno! Zásluhy podporovati musila osobní mravnost a bezúhonný běh života. Nepatrné křehkosti osobní byly s to zatemniti jméno velikého muže. Kdo pak z Čechů nynějších bez předsudků jakýchkoli pohlédne na osobu Jeronymovu, na jeho význam pro století XV., ten skloní v úctě hlavu před mužem nevšedním: před geniálním řečníkem, ohnivým agitátorem, hrdinným trpítelem za své přesvědčení. Jestliže jméno jeho rozpalovalo bojovníky české za víru a národnost v XV. století, slušno, aby památce jeho věnovali úctu i současní bojovníci za naše národní a duchovní hesla a takto postavili mu pomník v srdcích svých, následující jeho.

Přílohy.

I. M. Jeronym Pražský panu Lackovi z Kravař, hejtmanu moravskému a jiným pánům píše (Datum 12. září 1415):

„Služba má napřed, urozený pane milý a dobrodějce můj zvláštní! Dávám Tvé Milosti na vědomie, žeť jsem živ a zdrav v Konstanci. A slyším, že by drahá bůře byla i v Čechách i v Moravě pro smrt mistra Husovu, jakoby byl křivě odsúzen a kvaltem upálen. Protož totož z dobrej vôle piši, jako svému pánu, aby věděl k čemu se přičiniti; protož tímto písmem prosím, nejímaj se toho, aby se kde o to zasažoval, jakoby mu se křivda stala. Učiněnoť jest při něm mým vědomím, cožť jest mělo učiněno býti. A nemni pane, bychť toho z núze psal, aneb bychť pro který strach jeho odpadl. Hruběť jsem držán u vězení, a mnohoť jest se mnú velikých mistrův pracovalo, a nemohliť sú mnú hnúti z úmysla toho. A mněť sem též, byť se jemu křivda dala.

A kdyžž sú mi dány byly ty kusy jeho k ohledám, pro kteréžto jest potupen, ohledav je velmi pilně a rozmítav v rozumu sem i tam, ne s jedním mistrem, úplně sem to shlédł, že z těch kusův někteří jsú kacírští, někteří bludní a jiní spůsobiví k pohoršení a škodliví.

Ale ješče sem vždy některak pochyboval, nejmaje za to, by jeho nebožčíka ti kusové byli, ale nadál sem se, že by úrubkové byli řeči jeho a útonkové, kteříž by smysl jeho změnili. I počal sem státi pilně o vlastní knihy jeho; i dalo mi k ohledání koncilium jeho vlastní rukú psané. A tak s mistry písma svatého velebnými ty kusy, pro kteréž upálen jest, srovnal sem a přirovnal ku knihám jeho vlastní rukú psaným, a nalezl sem ty všeckerny kusy tak úplně a v těch smyslech státi v knihách jeho.

A protož nemohúť řeči jinak spravedlivě, než žeť jest nebožčíček mnohé kusy psal bludné a škodlivé; a já, který sem byl přítel jeho i svými ústy obránce cti jeho na vše strany, shledav toho, bluduov těch nechciť obránce býti, jakož sem také dobrovolně vyznal přede vším sborem v širších slovích. A nyní mnoho činiti máje, nemohl sem psáti tak široce: ale mám za to, žeť bohda skoro své běhy široce spíši i pošli Mti Tvé. A s tím se Tvé lásce porúčiem.

Psáno mú vlastní rukú, v Konstanci ten čtvrtek najbližší po tni narození matky božie.“

2. Vypsání o Mistru Jeronymovi z Prahy.

Poněvadž podlé písma zákona božího o moudrosti spravedlivých vypravují národové a chválu jich vyznává sbor vyvolených: tehdy o Mistru Jeronymovi, jehožto upálili v Konstancii bez viny, kterak jest byl umělý, a kterak jako věrný rytíř i při spravedlnosti byl u viere stálý až do smrti: hodné bude i slušné učiniti sepsání v pravdě i pro jeho budící památku i ku potěšení milovníkuom jazyka Českého věrným. Při tom pak ačkoli dobrým úmyslem bylo prvé o jeho příhodách i odsúzení na smrt sepsáno, ale že to dobře obsírně bylo položeno, ješto čisti to všecko nebo slyšeti bývá tesklivo: protož aby tiem ochotněje mohlo přijato býti i snáze pamatováno, což se o témž Mistru Jeronymovi jistotně shledává, ale tiem kratčeje o něm buď známo toto.

Tento Mistr Jeronym, jsa rodem z Prahy, z Nového Města, byl velmi umělý a dospělý v rozličném umění mudrcuov i v zákoně božiem i v doktorích; byl k tomu výmluvnosti libé: tak že z toho byl Mistrem čtvera umění, totiž Pražského, Pařížského, Kolínského, Hildeburského. Byl také věren jazyku svému Českému, tak že za krále Václava, když Němci v učení Pražském Čechy rozličně a křivě utiskovali, tu on s jinými Mistry Čechy proti nim se statečně zasadil, tak že král Václav, vida dospělost i hojnost mistruov Českých, zprávu i vladářství jim poručil nad učením Pražským. A Němci, toho Čechóm nepřejíce, u velikém množství vybrali se z Prahy a do Němec se rozešli.

Potom když Mistr Jan Hus strojil se do Konstanci, Mistr Jeronym, jsa jeho tovaryš velmi milý a nerozdílný, mluvil mu ku potěšení a i ku posilnění takto: „Milý Mistře, při tom, cos psal, kázal a učil podlé Zákona Božího a zvláště proti peyše a lakomství a jiným nepravostem kněžským, buď stálý a statečný. A já zvěda, budeliť těžko a toho potřebí, přijeduť svobodně za tebau ku pomoci tobě.“ A učinil tak, že Léta Božího Tisícího čtyřstého patnáctého Mistr Jeronym, srdečně želeje těžkého a křivého pohanění království Českého i od domácích poběhlých i od nepřátel okolních, a znamená také zjevné bezpraví, kteráž se Mistru Janovi Husovi od Zboru Konstanského dala, i přijel jest do Konstanci na den S° Ambrože, a srozuměv proti sobě úkladům lstivým a falešným, aby nebyl sám sobě příčina smrti, vyjel odtud do jednoho města vzdýli za míli, psal List do Konstanci králi Zykmundovi i Pánům Českým, kteříž tam byli, žádaje od krále i od toho Zboru glejtu ku přijetí i odjetí i také svobodného slyšení, že se chce zpraviti, z čehožkoli byla mu vina dána. Král Zykmund nechtěl toho učiniti, řka: A já pro glejty Mistra Jana Husa mám dosti činiti. Ale od Zboru Prelatského tak jest povědino: My mu dáme glejt přijetí, ale ne odjetí. To uslyšav Mistr Jeronym, sepsav listův drahně Česky, Latíně i Německy,

spôsobil to, že jsau pribíti po klášteřích, po kostelích i ve domích kardinálov, oznamuje vúbec všem, že pro utrhače listivé království Českého i své hotov jest dobrovolně přijeti do Konstancí a z víry své čisté ne skryté ale zjevně přede vším Zborem učiniti vyznání. Budauli pak kteří, ještoby jej vinili z bludů neb kacírství, aby zjevně bylo, pod svými jmény ohlášení před tím Zborem, že jim tudíž chce odpovídati a vyměřiti se ze všeho. Přes to, bylli by shledán v kterém bludu (jakož toho při něm nebylo), poddal se k nápravě, jakož sluší na bludného, žádaje opět toho, aby k tomu bezpečný glejt mohl míti. Pakli by, přijeda do Konstancí, staven nebo jat byl, již by známo bylo všemu světu, že ten Zbor ne vedlé spravedlivosti, ale své vůle a bezprávně mimo všechna práva světská i duchovní s ním by nakládal.

V tom Mistr Jeronym, nemoha ani skrze ty listy, čehož žádal, míti, dobyv sobě listuov od pánuov Českých, tehdaž v Konstancí přítomných, na svědomie svého poddávání: obrátil se do Čech a na cestě skrze zradu nepřátelskú jat jest od služebníkuov kniežete Hanuše, syna Klemova, a k němu do Zulpachu přiveden, i kdežto chován až do obeslání krále Uherského i toho Sboru, co by s ním z jeho rozkázání mělo učiněno býti. V tom syn Klemuov, maje listy od krále i od Sboru, ihned Mistra Jeronyma poslal do Konstancie ukovaného za ruce, jehož druhý syn Klemuov, jménem Ludvik, přijav jej k sobě do hospody, kázal ho i s těmi řetězy, jimiž byl ukován, k jeho posměchu většímu skrze všechno město Konstanské po sobě vésti až do kláštera k bosákuom, kdežto kniežata kněžská, prelátové i jiná rota zákonnícié byla se sešla.

Tu když byl postaven tak ukovaný řetězmi před biskupy, čtli sú proti němu list pöhonný, kterýž byli proti jeho listuom na rozličných místech přibíli. A ihned jeden z biskupuov Mistru Jeronymovi řekl: „Jeronyme, proč jsi utíkal, a pohnán jsa, proč jsi nestál?“ A on odpověděl: „Poněvadž sem glejtu ani od vás ani od krále nemohl mieti, jakož jest to svědomo z těchto panských listuov, kteréž tuto máte. Aniž sem po listech, kteréž sem zjevně po městech rozepsal, toho se glejtu doupomínati mohl. Znamenaje také úklady proti sobě nepřáteluov, abych sám sobě nebyl příčina k smrti, i odšel sem. Ale bych byl věděl co o vašem pöhonu, bez pochybenie, bych pak byl v Čechách, byl bych přijel do Konstancí.“

Tu ihned vstalo jest veliké množstvie proti Mistru Jeronymovi, svědečstvie a žaloby velikým křikem naň vydávajice. A když se utajichu, tehdy jeden doktor starý, kanclér Pařížský, vece: „Jeronyme, když jsi byl v Paříži, mněl si, by byl anjelem v své výmluvnosti, a zbůril jsi všechno učenie Pařížské, klada mnoho řečí bludných a pohoršivých.“

Jemužto Mistr Jeronym velmi tiše odpověděl takto: „Poctivý Mistře, ty všechny řeči a položení, kteráž jsem v Paříži

v-uobecné škole podľa řádu mistrského duvodně položil, k odporuom i k pohádkám mistrovským odpoviedaje podľa mistrovstvie svého, tehďáz mne z toho nevinili, než za Mistra přijat sem učenie Pařížského. A což sem prvé v položení svém mluvil, dopustiteli mi, chci tuto též přede vším Šborem položit. A budeli dokázáno, že přitom jest co bludného, chci rád opravit i pokorně i naučení lepší přijíti.“

Při tom sedě jiný Mistr učenie Kolínského z Rýna, povstav vece: „Jeronyme, však i u nás v Kolíně v svém položení mnoho jsi bluduov položil, a to jest podnes památno.“

K tomu Mistr Jeronym řekl jest takto: „Pověz mi tuto, prosím, jediný blud zjevně.“ — A on se některak zastyděl, vece: „Nynie se nepamatuji, než potomť proti tobě vedeni budů.“

A ihned třetí vstav z Hildeburgu, vece: „Když jsi byl u nás, položil jsi rozličné bludy a zvláště o Trojici S^{te}, kdežto byl jsi namaloval i štít, Trojici Sta k vodě, k sněhu a k ledu přirovnávaje.“

K té řeči Mistr Jeronym povědě takto: „To což sem tam pravil, psal i maloval, též i zde chci praviti, psáti i malovati; a budeli dokázáno, že jest co bludného, chci rád a mile i pokorně odvolati a místo lepšímu naučení dáti.“

Po té řeči jeho druzí tudiez přistojíce zvolachu, řkúce: upalte ho, upalte ho! A on odpověděl, řka: „Jestliť vám mé bezživotie milo a smrt, staň se božie vůle!“ Tehdy arcibiskup Englantský vece: „Nic Jeronyme. Nebo psáno jest: Nechci smrti hříšného, ale radši aby se obrátil a živ byl.“

V tom když se ti podstrkové a hřmotové dokonachu proti Mistru Jeronymovi, dali jsú jej biřicuom města Konstanského, kteřížto vzemše jej, do jednoho domu uvedli jsú. A ten duom Čech jeden zvěděv, přistúpil k oknu i vece k Mistru Jeronymovi takto: „Mistře milý, měj se dobře a buď stálý a neboj se pro pravdu podstúpiti smrti. Všaks o smrti rozprávěl mnoho, když si svoboden byl.“ — Odpovědě jemu: „Milý bratře, děkujť z navštívenie a věz, žeť se smrti nebojím. Někdy o nie jsme mnoho mluvili, jižť sluší v skutku okusiti, cožť ona učiniti muože.“

Uslyševše to strážní jich mluvenie, odehnachu toho Čecha od okna. A ihned Mistra Jeronyma vzemše a za nohy vokovavše, vsadili ho do klády vysoké v jedné věži městské, tak že země nemohl dosiesti, než hlavú doluov vise na tom ponebí za drahně dní tak ležel, máje toliko chléb ku pokrmu a k nápoji vodu. A když se roznemohl, žádal jest zpovědníka. I toho po několika dnech, věduce, že jest nemocí poražen, sotva jsú dopustili jemu, tak že i potom polehčili jemu vězenie, v němžto byl jest bez sedmi dní celý rok. A zatiem Mistra Jana Husi, krivě odsúdivše, upáliti sú kázali beze všie litosti v-uochtab S. Petra a Pavla.

Potom při Narození Matky božie téhož léta Mistra Jeronyma velmi vězeniem utrápeného častokrát, ale pokutně před

se vyvodivše, ponúkali jsú, aby ku potupení a k smrti Mistra Jana Husi, že jsú hodnĕ učinili, povolil, hrozíce jemu, neučinili toho, že bude jako Mistr Hus upálen pro své bludy, jimiž jest nařčen skrze svědky. A on strachem smrti, a že by tudy z jich rukau vynikl, i odvolal, jakož jemu rozkázali, a tehďáz přidav i to jim k libosti, že Mistr Hus hodnĕ upálen. A když to učinil, nevěrice jemu, zase jsú jej vsadili do téže věže, ale ne tak těžce, pauta na nohách jemu ostavivše a strážnými osadivše.

V tom léta druhého, totiž M^oCCCC^oXVI^o, úhlavní nepřítelé z Čech, nevěrní a poběhlí, Míchál farař z Smrdař*), doktor Páleč s mnichy od Matky božie Sněžné z Prahy s jinými, srozuoměvše tomu, že by Mistr Jeronym to odvolání učinil ne z srdce, ale toliko aby mohl jim tudy z rukú vyniknutí: i vydali jsú proti němu nové žaloby, nabádajíce před súdci toho Sboru, kardinály, aby k nim odpovĕdĕl. Ale kardinálové, znamenavše zlost těch nabadačuov, i Čechuov i Němcuov, a že by se křivda Mistru Jeronymovi dála, s pilností jsú pracovali před tím Sbo-rem o vysvobození jeho. Tu nepřátelé tomu odpierali kričíce, aby nebyl propuštěn, a pravíce: „Neslušie se vám přimlúvati za takového kaciere, od něhožto netoliko my i se všiem zákovstvem v Čechách trpĕli jsme mnoho zlého, ale bojím se, že i vaše poctivost potom toho zlým budete požívati. Nĕbrž, jestli že oň více státi budete, jest znamenie, že to pro dary činíte.“

Kardinálové, to slyšiece, přestali jsú Mistra Jeronyma zastávat i saudu jsú se zbavili, a na jich miesta z nabádanie nepřáteluov jiní jsú ustaveni, kteřížto byli i Mistra Jana Husi na smrt odsúdili. K těm novým súdciem Mistr Jeronym nechtĕl svoliti, ani jim pokútnĕ k ničemémuž odpovĕdati, žádaje vždy slyšenie přede všiem Sbo-rem zjevného. A že by tu chtĕl úmysl svůj konečný oznámiti i ohlásiti. K té řeči vládaři starší toho Sboru, domnievajíce se, že by Mistr Jeronym chtĕl své prvnie odvolanie obnoviti a jeho potvrditi, svolili jsú slyšení obecnému.

Tehdy léta téhož v sobotu před božiem Vstúpeniem Mistr Jeronym vyveden do velikého kostela k slyšení obecnému, kdežto sto a sedm artikuluov proti němu od nepřátel vypraveno, a že jest skrze svědky přemožen v nich a odsúzen. Ale poněvadž žádal slyšenie zjevného, že mu jest dopuštěno. Tehdy Mistr Jeronym, s dobrú myslí a velmi vtipně, dosti toho, by nikdy nebyl u vězení, k některým artikuluom až do poledne odpovĕdal, k těm toliko artikuluom proti sobĕ smyšleným, že jimi vinen nenie, vypravuje, svědky všecky zamietaje a pravĕ, že zlostné a lstné jakožto nepřátelé proti němu svědčili a vedli.

Tĕž potom i v úterý mluvil k jiným ostatniem artikuluom, ze všech se vymĕruje, křivdu připsav svým žalobníkuom, ka-

*) Míchál řečený de Causis, farař u sv. Vojtěcha v Jirchářích.

ždému z nich, když proti němu svědčili, odpovídaje mierně, tak že některé k hanbě, jiné k mlčení dopravil svými odpovědmi. Někdy, když od jednoho prošen byl, co by držel o svátosti oltářní, odpověděl takto: „Před posvěcením jest chléb a víno, po posvěcení jest pravé tělo Kristovo a krev jeho svatá“: přidav k tomu i více, co slušie podle pravé viery.

Tehdy vstav jiný vece: „Jeronyme, však o tobě pověst příliš veliká jest, že by ty také držel býti chléb na oltáři.“ Odpověděl jemu: „Držím, že jest chléb toliko u pekaře, ale ne v svátosti oltářní.“ Proti tomu mnich jeden ve všem bielém rúše velmi zpurně pověděl takto: „Proč toho přiš, však jest to věc zjevná.“ — Okřikl jej: „Pomlč ty, mniše pokrytče!“

Ten když umkl, hned jiný velikým křikem voláše, a řka: „Přisahám pod svým svědomím, čehož zapieraš, že jest tak.“ — I tomu odpověděl toto: „Tak přísahati na své svědomie jest často nejsnadnější k oklamání.“ — A když na něm ani v tom ani v jiném nic nemohli obdržeti ani jmiati, ješto by bylo hodno viny, v něm mierně všem odpovídaje, přivedl je k mlčení: tehdá potom doprosiv se pokojného slyšení, o rozličném umění i psaní mudrcuov i písma zákona božího i doktoruov a to velmi hluboce a misterně, že se měli čemu podiviti všickni, mluvil před nimi až přes poledne, přivodě k tomu zejména rozličné mudrce, proroky, apoštoly i mučedníky, kterak oni pro pravdu nevinně jsú haněni, potupováni, za buřiče počeni, za ruhače Boha položeni a protož na smrt jsú odsuzováni a rozličně zmordováni. A zajiště, jestli to nepravost, když od cizích neb domácích lidu obecnému se to děje, věciť jest, když kněz od kněze trpie, a největšie nepravost, když od Šboru kněžského z nenávisti a zlobivosti kněz na smrt vydán bývá. V tom ve všem Mistr Jeronym velmi stále mluvil a zmužile, tak že nic nehodného nepromluvil, což by neslušelo na muže dobrého.

Přistúpil potom Mistr Jeronym sám k sobě, vypraviv o svém životě i o hříších svých i o puotkách v rozličných zemích, až i toho dotekl, kterak s jinými Mistry Českými pracoval o to, za krále Václava, aby v učení Pražském Čechové nad jinými národy, zvláště nad Němci, vyšie právo ke všemu měli a vládařstvie, jakož toho i nahore dotčeno jest.

Potom vydal se k řeči o Mistru Janovi Husovi, kteréhož znal od mladosti, že nebyl smilník, ani lakomec, ani opilec, ani jinými hříechy zjevnými zkažený, ale že byl pokorný, poctivý, střízlivý, pilný v učení a čtení, spravedlivý a věrný kazatel a svatý; a cožkoli jest kázal Mistr Jan Hus a Mistr Jan Wigleff proti ohavnosti, pýše, zlostem, rufiánstvu a lakomství kněžskému, že to všecko drží a držeti chce až do smrti. Při jiných pak článcích viery křesťanské že všecko drží a věří podle obecné svaté cierkve křesťanské, k žádnému bludu nepovoluje ani kacířství.

Naposledy poviedl i to, kterak, ačkoli proti milému Pánu Bohu zavinil, však nejsú jemu tak těžcí hriechové na jeho svědomí jako ten hriech, jehož se dopustil na té šelmové a zlořečené stolici, na kteréžto v svém odvolání pro bázeň smrti pochválil i povolil k odsúzení krivému Mistra Jana Husi, člověka svatého, mluvě proti němu jim k libosti nepravě; že poněvadž jemu Pán Bůh zase pomohl na túž stolicí vstúpiti, že to odvolání ruší, kazí i odvolává, pravě, že Mistru Husovi krivda se stala a bezpravie od toho Sboru, pravě také, což jim k libosti proti Mistru Janovi Husovi mluvil, že jest nepravě mluvil, a že jest jemu toho žel srdečně.

V těch řečech Mistra Jeronyma, kteréž vypravoval s počátku, mnozí se byli pohnuli k jeho vysvobození, ale pro konec na se rozlítili, praviece: již sám se jest odsúdil. A protož hned zase veden do vězení, kdež jest za nohy i za ruce i pod pažemi ukován řetězy přetěžce.

V sobotu pak před Vstúpením božiem přiveden jsa Mistr Jeronym do velikého kostela, kdežto množství prelátův, mnichův i jiného kněžstva na konečné odsúzení na smrt biele se sešlo s mnohými oděnci, tu napomínán jest od nich, aby což na prvniem odvolání učinil, při tom ještě ostal i chválenie Mistra Wigleffa a Mistra Husi ustúpil. K tomu Mistr Jeronym velmi silně a statečně beze vše bázni, proti nim v jich nerádech domlouvaje, řekl takto: „Na svědečstvie беру Pána Boha svého a před vámi osvědčuji, že nic kacieřského, nic bludného nedržím, než všechny články viery křestanské držím a věřím, jako obecná církev svatá drží a věří. Ale ku potupení Mistruov předpověděných dobrých, kteréž jste vy krivě a zlostně potupili, že o vašem nezřízeném životě jsú učili i psali k vašemu tresktání a napravení, nechci povolití, ač od vás proto nyní mám odsúzen býti na smrt: staň se vuole božie, a já proti svému svědomí neučiním, nebo viem, což jsú proti neráduom a nepravostem kněžským vypsali, pravdu jsú položili.“

Zatím biskup Laudenský vstúpil na stolicí, popúzeje všeho Sboru k odsúzení Mistra Jeronyma, založiv své kázanie na slovích čtenie S^o Marka, kdež die takto: Tresktal jest Pán Kristus nevěru jich, totiž učeďníkuov, a tvrdost srdce: aby ten S^ř Sbor, jakož jest tresktal nevěru nevěrných kacieřův Jana Wigleffa a Jana Husi, odsúdiv jich učenie za bludné, za kacieřské a církvi S^{vé} škodlivé, aby Mistra Jeronyma, jich následovníka, jenž jest tvrdé šíje, svévolný, všetečný a v své zlosti neústupný, tresktal a nad nim pomstil, tak aby jiní, kdož by se téhož chopiti chtěli, viduce, že se jim neodpúštie, zniku neměli; pakli by se kteří zjevili, ješto by též poškvřňovali církev svatú, mají proti nim svědkové kteřížkoli, i také zlé pověsti, jakožto ruřníci, lotři, nevěstky, přijímání býti; nébrž, nestačiloli by to, mají mukami trápeni býti rozličnými k vyznání svých bluduov, a potom vyple-

nění a zahubení býti, leč by ustúpiti a odvolati chtěli, tak aby jim milost okázána mohla býti. Ale toběť se, Jeronyme, nestane, poněvadž jsi v hrdlo zase bral, což jsi prvé odvolal, učiniv to k velikému pohoršení a tomuto Sboru S^a k hanbě, a navrátiv se jako pes zase k vývratu svému kacieřskému. Protož při odsúzení proti tobě, což koli tento Sbor svatý učiní, učiní hodně a spravedlivě.

Po dokonání těch a jiných mnohých řečí Mistr Jeronym převelmi rozuomně a vtipně s dobrú paměti i smělostí mluvě k nim vysokým hlasem vymlúval, což se jemu děje, že se bezprávně a krivě děje, a že žádného kusu bludného neb kacieřského nedržíím proti viěře křesťanské, aniž sem co smyslíl nebo vedl proti stavu nebo řádu církve svaté obecné křesťanské kromě toho, což jest proti zlému kněžstvu, pyšnému a neřádnému; a častokrát domlúval sem, a želeje toho, že se tak nesú proti svěcení a řádu svému. A že v tom ani jiném nemají proti němu žádné příčiny hodné k odsúzení na smrt. Jestli pak že mimo toto jeho seznánie věrné a pravé na svědcích zpoléhají, osvědčil to znamenitě, že sú falešní a že jim nemá věreno býti; neb všecko, co proti němu vedli, nevedli právě, ale z hněvu a z zlobivosti a z nenávisti.

A v tom někteří z nich, slyšice ty jeho řeči, namlúvali jej, aby jakož jemu bude podáno, učinil odvoláme podobné ku prvniemu; jinak neučinili toho, že přijde jemu k těžkému. Tehdy on vida, že se jemu k smrti přibližuje, i vece takto: „Vy mě chcete potupiti krivě a žalostně, viny žádné jisté nemajíce. Já vám po své smrti ostavuji, že vaše svědomie zbode osten a hryzenie, a pohánien vás před najvyššieho a najspravedlivějšieho súdce, Pána Boha všemohúciho, abyšte mi po sto letech odpovedali před niem.“

A oni to v posměch obrátili. Hned kázali odsúzenie, kteréž měli pohotově mnohými slovy sepsané proti němu, čísti k tomu rozuomu, že ten Sbor S^y Konstanský Jeronyma z Prahy pro jeho bludy, všetečnosti i neústupnosti, a že své prvnie odvolanie potupil proti cti Sboru S^a, již jej jakožto ratolest shnilú a uvadlú od kořene vymietá, jakožto kacieře proklatého a zlořečeného, a jej konečně porúče světské moci, aby jej vezmúce, hodnú nad ním učinili pomstu pro tak jeho veliké zlosti.

Tehdy po tom odsúzení přinesli před Mistra Jeronyma velikú a vysokú korunu červenými čerty vuokol zmalovanú, aby v ní šel na smrt. Tu on uzřev, svú kuklu vzem, povrhl ji mezi preláty, a vzav korunu na svú hlavu a řka: „Pán muoj Ježíš Kristus za mě biedného umieraje měl jest na své hlavě korunu trnovú a těžší. I já pro milost a lásku jeho tuto korunu rúhavú rád na sobě chci k smrti nésti.“

A ihned jej biřicové chopivše z kostela vyvedli. A on po té cestě víru obecnú, jakož v kostele zpievají, vysokým hlasem

(oči svých k nebi pozdvihl) jda vesele zpíval až do konce. A dokonav to, začínáše sobě jiná zpívání, i o matce božie i o jiných svatých. A tak ustavičně zpívaje, přišel na to místo, kdež před tím Mistra Jana Husi byli upálili. Tu poklekl na kolenně u toho slúpu, kterýž jemu k upálení byl připraven, modlil se sám v sobě velmi pokorně za dobrou chvíli. Potom zdvihše jej katové, svlekli jsú jej z rúcha jeho a dali naň plachtu škaradú na bedra jeho. A ihned k tomu slúpu do země vbitému provazy i řetězy ukrutně přivázali stojícího. A když dřievie okolo něho, slámu přiměšujíc, klásti počali, on jasným hlasem pieseň velikonočnú zpíval: „Zdráv buď přeslavný dne v poctivosti nad jiné časy hodný, v němž Pán Bůh nad peklém a ďáblem svietěživ nebesy vládne“ — zpíval až dokonce. A dokonav i s věrú obecnú, pozdvihl hlasu tudiez k lidu stojícímu, mluvil jest němečsky takto:

„Milí lidé! věztež, žeť já tak věřím, jakož sem nynie zpíval. Též i o jiných článcích viery, jakož má věriti každý křesťan. Ale proto nynie teď umierám, že sem tomuto Sboru kněžskému nechťel svoliti k odsúzení a potupení Mistra Jana Husi jakožto pravému a spravlivému; neb sem já Mistra znal od mladosti, že jest byl ctný, šlechetný člověk a kazatel víry zákona božieho a čtenie Pána Ježíše Krista.“

V tom katové, obkladše jej dřívím až do vrchu hlavy a rúcho jeho na ta dřva vloživše, tu pochodní hranici zapálili. A on tehďáž vysokým hlasem zpíval: „V ruce tvoje, Pane Bože, porúčiem duši svú.“ A to dokonav, když jej prudkost ohně zachvátila, Českým jazykem volal rka: „Pane Bože všemohúci, smiluj se nade mnú. Rač mi odpustiti mé hriechy! Neb ty vieš, žeť sem tvú svatú pravdu miloval.“ — Když plamen jej zarazil, sám se v sobě modlil za dobrou chvíli, až v tom umřel.

Zatím přinesli jeho šaty ložnie i jiné věci, to všecko spálili na prach, a vloživše na vůz, vmetali do Rýna.

Tak jest shlazen věrný Čech a pravý od nevěrného kněžstva, jehožto stálost a věrnost od Čechuov věrných má bndúcně pamatována býti. Neb jest veliké doufanie, že on se dostal Pánu Bohu všemohúciemu, kterýžto těm, jenž trpie pro spravlnost, dává královstvie nebeské. Amen*).

*) V tisku musejním přidána modlitba, která se počíná: Pane Bože, daj svobodu všem, kdož tě milují a tvau pravdu vyznávají, všudy kdež jsau koli po křesťanství

TISKEM KARLA HELLMANNA V PRAZE.